

Część IV DIAKONIA

30. WŁADZA ARCYBISKUPA POZNAŃSKIEGO

810. Arcybiskup Poznański, którego posługa została omówiona w pierwszym rozdziale dokumentów synodalnych, sprawuje swój urząd wykonując władzę nauczania, uświęcania i rządzenia. Władzę rządzenia wykonuje przy pomocy powołanych do tego instytucji.

Charakter
władzy biskupiej

„Biskup jest posłany w imię Chrystusa jako pasterz mający troszczyć się o powierzoną mu część Ludu Bożego. Za pośrednictwem Ewangelii i Eucharystii powinien sprzyjać on jej wzrostowi jako rzeczywistości komunii w Duchu Świętym. Stąd bierze dla biskupa początek reprezentowanie i kierowanie powierzonym mu Kościołem, wraz z władzą niezbędną do sprawowania posługi pasterskiej [...] otrzymanej w sposób sakramentalny jako uczestnictwo w konsekracji i misji Chrystusa. Na mocy tego «biskupi kierują powierzonymi sobie poszczególnymi Kościołami, jako zastępcy i legaci Chrystusa, radami, zachętami, przykładem, ale także mocą swego autorytetu i świętej władzy, z której jednak korzystają tylko dla budowania swojej trzody w prawdzie i świętości, pamiętając o tym, że kto jest większy, ma być jak mniejszy, a przełożony jak sługa (por. Łk 22, 26–27)»” (PG 43).

811. Jezus Chrystus – prawdziwy Bóg i prawdziwy Człowiek – po to „umarł i powrócił do życia, by zapanować tak nad umarłymi, jak nad żywymi” (Rz 14, 9). Wniebowstąpienie Chrystusa-Człowieka oznacza Jego uczestnictwo w mocy i władzy samego Boga. Chrystus posiada wszelką władzę w niebie i na ziemi, jest więc Panem wszechświata i historii.

Chrystus
Głową Kościoła

Jezus jako Pan jest także Głową Kościoła, który jest Jego Ciałem. Wyniesiony do nieba i uwielbiony, po wypełnieniu w ten sposób do

końca swojego posłania, pozostaje On na ziemi w swoim Kościele. Odkupienie jest źródłem władzy, którą Chrystus w mocy Ducha Świętego posiada nad Kościołem, który stanowi zaczątek obiecanego Królestwa Chrystusa (por. KKK 669). On sam nadał tej wspólnocie strukturę, która będzie trwała aż do całkowitego wypełnienia się Królestwa. Dokonał tego przede wszystkim przez wybór Dwunastu z Piotrem jako ich głową. Reprezentując dwanaście pokoleń Izraela, stali się oni fundamentem nowego Izraela. Wybrani Apostołowie uczestniczyli w posłaniu Chrystusa, w Jego władzy, a także w Jego losie (por. KKK 765). Przez Niego zostali upoważnieni do głoszenia Ewangelii. Im powierzył misję głoszenia Królestwa Bożego (por. Mt 10, 5–7; Łk 9, 1–2) i rozsyłał ich po dwóch (por. Mk 6, 7), a podczas Ostatniej Wieczerzy modlił się do Ojca o jedność Apostołów i tych, którzy dzięki ich słowu uwierzą w Niego (por. J 17, 11. 18. 20–21). W okresie między Zmartwychwstaniem a Wniebowstąpieniem Chrystus potwierdził Piotrowi przyznanie mu najwyższego urzędu pasterskiego (por. J 21, 15–17) i ponownie powierzył Apostołom misję, którą otrzymał od Ojca (por. J 20, 21; Mt 28, 18–20).

Misja Piotra
i kolegium
Apostołów

812. Chrystus, ustanawiając Dwunastu, uczynił z nich kolegium, na czele którego postawił wybranego spośród nich Piotra (kolegium Apostołów). W podobnej łączności pozostają ze sobą Biskup Rzymski – następca św. Piotra i biskupi – następcy Apostołów (por. KKK 880, 881).

Misja zbawienia, którą Chrystus powierzył Apostołom, będzie trwać aż do końca świata (por. Mt 28, 18–20). Aby mogła ona być wypełniona zgodnie z wolą Chrystusa, Apostołowie zatroszczyli się o ustanowienie swych następców. Są nimi biskupi jako pasterze Kościoła (por. KK 20). Apostołowie, by wypełnić posługę pasterską, zostali ubogaceni przez Chrystusa specjalnym wylaniem Ducha Świętego zstępującego na nich (por. Dz 1, 8; 2, 4; J 20, 22–23). Ten sam dar przekazali swoim pomocnikom przez włożenie na nich rąk (por. 1 Tm 4, 14; 2 Tm 1, 6–7), a ci przekazali go dalej w ramach sukcesji apostoelskiej (por. KK 21).

Władza biskupa
diecezjalnego

813. Aby budować owczarnię Chrystusa w prawdzie i świętości, biskup musi prowadzić wzorowe życie, umieć nawiązywać autentyczne i konstruktywne relacje z ludźmi, cechować się postawą zachęcającą do podejmowania współpracy i rozwijania jej, dobrocią serca i cierpliwością, zrozumieniem i współczuciem dla cierpień ducha i ciała, a także wyrozumiałością i przebaczeniem. Gdyby zabrakło wiary-

godnego, świętego życia biskupa, czyli jego świadectwa wiary, nadziei i miłości, jego władza z trudem byłaby przyjmowana przez Lud Boży jako ukazywanie obecności Chrystusa działającego w samym Kościele. Biskup winien rządzić jako pokorny sługa i kochający pasterz, który prowadzi swoją owczarnię, szukając chwały Bożej i zbawienia dusz. Przeżywana w ten sposób forma władzy biskupa jest jedyna w swoim rodzaju (por. PG 43).

Władza rządzenia (*potestas regendi seu iurisdictionis*) jest następstwem powierzenia komuś urzędu bądź zlecenia misji. Kościelna władza rządzenia to pełnia władzy publicznej, której zadaniem jest w imieniu i mocą Chrystusa kierować wiernymi odpowiednio do celu Kościoła. Potwierdził to Sobór Watykański II w Dekrecie o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele *Christus Dominus*: „Biskupi, ustanowieni również przez Ducha Świętego, zajmują miejsce Apostołów jako pasterze dusz; otrzymali też oni posłannictwo, by łącznie z Biskupem Rzymskim i pod jego zwierzchnictwem nadawać trwałość dziełu Chrystusa, Wiecznego Pasterza” (DB 11).

Posłannictwo to i związana z nim władza dotyczy w szczególności sposobu biskupa diecezjalnego, którego stałej pieczy pasterskiej została powierzona diecezja, i któremu z racji urzędu pasterskiego przysługuje wszelka władza zwyczajna, własna i bezpośrednia (por. KPK, kan. 381 § 1). „Obowiązkiem biskupa diecezjalnego jest rządzić powierzonym mu Kościołem partykularnym; z władzą ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą, zgodnie z przepisami prawa” (KPK, kan. 391 § 1). Biskup, kierując powierzonym sobie Kościołem partykularnym, potrzebuje stałej pomocy ze strony specjalnie powołanych instytucji i wykwalifikowanych osób, pozostających z nim w ściślejszej łączności, wykonujących pod jego nadzorem zleczone zadania natury pasterskiej, administracyjnej i sądowej. W Archidiecezji Poznańskiej tymi instytucjami są: Kuria Metropolitalna i Metropolitalny Sąd Duchowny.

Regulacje prawne w tym zakresie zawarte są w tomie drugim (prawnym) dokumentów synodalnych.

31. DEKANATY I PARAFIE

AKTUALNA SYTUACJA

814. Archidiecezja Poznańska jest podzielona na 42 dekanaty, kierowane przez księży dziekanów, mianowanych na określony czas przez

Dziekani i dekanaty

Arcybiskupa Poznańskiego. Dziekani zaliczani są do najbliższych współpracowników biskupa diecezjalnego. Urząd dziekański posiada charakter administracyjny i duszpasterski. Dziekan w powierzonym mu okręgu jest odpowiedzialny za działalność duszpasterską i administracyjną podejmowaną przez kapłanów i świeckich. Zadania te spełnia według wskazań i dyrektyw Arcybiskupa Poznańskiego.

Znaczenie parafii
w Kościele

815. Wspólnota Kościoła musi być rozpatrywana w swoim podwójnym wymiarze: uniwersalnym i partykularnym. Ten drugi obejmuje wspólnotę diecezjalną, podzieloną duszpastersko na mniejsze wspólnoty, wśród których szczególną rolę odgrywa parafia (por. FC 70). „Ponieważ biskup w swoim Kościele nie może osobiście zawsze i wszędzie przewodniczyć całej owczarni, dlatego powinien koniecznie utworzyć grupy wiernych. Najważniejsze z nich to parafie, lokalnie zorganizowane pod przewodnictwem duszpasterza zastępującego biskupa. One bowiem w pewien sposób przedstawiają widzialny Kościół ustanowiony na całej ziemi” (KL 42).

Parafie
w Archidiecezji
Poznańskiej

816. Archidiecezja Poznańska składa się z 399 parafii, kierowanych przez proboszczów. Ze względu na liczbę mieszkańców w Archidiecezji Poznańskiej wyróżnia się parafie: do 500 wiernych (16), do 1000 wiernych (39), do 1500 wiernych (78), do 2000 wiernych (38), do 3000 wiernych (70), do 5000 wiernych (57), do 10 000 wiernych (68), ponad 10 000 wiernych (32). Duszpasterzem każdej parafii jest kapłan. W Archidiecezji Poznańskiej jest 365 proboszczów diecezjalnych i 16 proboszczów zakonnych. Wszystkie parafie są prawidłowo erygowane i należą do poszczególnych dekanatów.

W parafiach opiekę duszpasterską sprawują proboszczowie, których wspierają wikariusze. Wiele wspólnot korzysta z posługi nadzwyczajnych szafarzy Komunii św. W nauczaniu religii w szkole oraz katechezie parafialnej duszpasterzy wspierają katecheci – osoby konsekrowane i wierni świeccy. We wszystkich parafiach Archidiecezji Poznańskiej powołane zostały Parafialne Rady Duszpasterskie i Parafialne Rady Ekonomiczne, które dzieląc się swoim doświadczeniem, doradzają proboszczowi w kierowaniu parafią. Większość parafii posiada zespoły Caritas, które zajmują się działalnością charytatywną. O żywotności wspólnot świadczy także obecność i praca ruchów, stowarzyszeń oraz grup duszpasterskich. W niektórych parafiach zauważa się brak właściwej komunikacji między członkami parafii oraz między nimi a proboszczem. Czasem proboszcz kieruje parafią

w sposób nazbyt autokratyczny. Niekiedy tylko część parafian identyfikuje się ze wspólnotą parafialną i uważa ją rzeczywiście za „swoją”. Zdarza się, że wierni nie mają świadomości, iż parafia jest wspólnotą, dlatego utożsamiają ją tylko z instytucją religijną. W parafiach wielkomiejskich kontakty między parafianami często pozostają anonimowe, co utrudnia budowanie komunii.

NAUCZANIE KOŚCIOŁA

817. Diecezja jest miejscem, w którym urzeczywistnia się Kościół powszechny, ponieważ na jej czele stoi biskup, który złączony z Biskupem Rzymu jest znakiem jedności i szafarzem wartości nadprzyrodzonych w Kościele diecezjalnym. Siła diecezji tkwi w jedności z Kościołem powszechnym i dlatego odrębność Kościołów diecezjalnych nie może stać w sprzeczności z jednością Kościoła. Diecezja jest reprezentacją Kościoła powszechnego, konkretnym jego uobecnieniem (por. DB 11, 22) i jako część przedstawia całość. W diecezji realizowana jest misja powierzona przez Chrystusa Kościołowi. W niej głoszona jest Dobra Nowina i dokonuje się dzieło uświęcania człowieka. W diecezji cały Kościół jest reprezentowany i realizowany we wszystkich jego istotnych funkcjach.

Diecezja uobecnia
Kościół

Soborowa wizja Kościoła jako wspólnoty Ludu Bożego i sakramentu zbawienia prowadziła konsekwentnie do wypracowania teologii Kościoła partykularnego. Według nauczania soborowego, „Kościół katolicki istnieje w Kościołach partykularnych i z nich się składa” (KK 23) oraz „w nich działa” (DB 11). W każdym z nich urzeczywistnia się Kościół Chrystusowy. Misterium Chrystusa aktualizuje się tam w sposób pełny. Jednakże Kościół powszechny jest czymś więcej niż sumą wszystkich Kościołów partykularnych, chociaż żyje tym samym misterium Chrystusa, którym one żyją.

818. Zadania Kościoła we współczesnym świecie są zbyt wielkie, by mogła im sprostać sama parafia. Toteż Kodeks Prawa Kanonicznego przewiduje różne formy współpracy między parafiami położonymi na tym samym obszarze (por. CHL 26). Dlatego wzrasta znaczenie dekanatu i dziekana, którego zadaniem jest popieranie i koordynowanie działalności duszpasterskiej w parafiach należących do dekanatu. Powinien on inicjować i rozwijać dobre pomysły, metody pracy i formy

Duszpasterska rola
dekanatu

pracy duszpasterskiej. Dziekan pozostaje nadal bliskim współpracownikiem biskupa, pośrednikiem między władzą duchowną a proboszczami i innymi kapłanami pracującymi w dekanacie.

Rola parafii **819.** Parafia została powołana do życia w określonych warunkach historycznych i podlega dziejowym przemianom. Jest miejscem, w którym pod kierownictwem prezbitera i w ścisłym związku z biskupem realizuje się wspólnota wierzących w Chrystusa przez przepowiadanie Słowa Bożego, życie wiarą w miłości braterskiej, a szczególnie przez sprawowanie Eucharystii i inne czynności liturgiczne. Parafia jest „[...] wspólnotą eucharystyczną, czyli wspólnotą zdolną do sprawowania Eucharystii, będącej żywym źródłem jej wzrostu i sakramentalnym węzłem doskonałej komunii z całym Kościołem. Ta zdolność wynika z tego, że parafia jest wspólnotą wiary oraz wspólnotą organiczną, czyli taką, która składa się z wyświęconych kapłanów i z innych chrześcijan, i w której proboszcz, reprezentujący biskupa diecezji, jest hierarchicznym ogniwem łączącym parafię z całym Kościołem partykularnym” (CHL 26). Spośród różnych form działalności parafii żadna nie ma tak żywotnego znaczenia i tak silnego wpływu formacyjnego na wspólnotę jak niedzielna celebracja Dnia Pańskiego połączona z Eucharystią.

Parafia w pewien sposób przedstawia widzialny Kościół (por. KL 42) i gromadzi wiernych, wszczepiając ich w Kościół powszechny (por. DA 10). Jedność Ludu Bożego oparta jest na więzi poszczególnych jego członków z Chrystusem oraz na obecności i działaniu Ducha Świętego, będącego zasadą jedności Kościoła (por. KK 7). Parafia jest wspólnotą Słowa Bożego i Stołu Pańskiego, która miłość Chrystusa przekłada na codzienną służbę ludziom (por. KK 26; DP 5–6; DB 30; DM 15). Wszystkie te wymiary życia parafialnego wzajemnie się przenikają. Parafia jest ze swej natury miejscem, w którym skupia się życie i kult wiernych. Tam mogą oni przedstawiać i realizować inicjatywy zrodzone z wiary i chrześcijańskiego miłosierdzia.

Parafia jest miejscem, w którym różne grupy i ruchy duszpasterskie znajdują wsparcie duchowe i materialne. Chociaż wspólnota kościelna zawsze ma wymiar powszechny, to jednak swój najbardziej bezpośredni i widzialny wyraz znajduje w życiu parafii. „Parafia jest niejako ostatecznym umiejscowieniem Kościoła, a poniekąd samym *Kościółem zamieszkującym pośród swych synów i córek*” (CHL 26).

Poprzez wiarę należy „[...] odkryć prawdziwe oblicze parafii, czyli samą «tajemnicę» Kościoła, który w niej istnieje i działa. Ona bowiem, choć czasem bywa uboga w ludzi i środki, niekiedy rozproszona na

rozległych obszarach albo zagubiona w ludnych, pełnych chaosu dzielnicach wielkich metropolii, nigdy nie jest po prostu strukturą, terytorium, budynkiem, ale raczej *«rodziną Bożą jako braci ożywionych duchem jedności»*, *«domem rodzinnym, braterskim i gościnnym»*, *«wspólnotą wiernych»* (CHL 26).

ZADANIA

820. U progu trzeciego tysiąclecia Jan Paweł II wzywał do konsekwentnego czynienia Kościoła domem i szkołą komunii (por. NMI 43a). Tylko diecezja zbudowana na komunii i uczestnictwie, ożywionych miłością, może ostać się wobec pokusy podziału i zepsucia. Kościół partykularny ma być przestrzenią miłości, w której jako oblubienica żyje w Chrystusie i jako matka wydaje na świat nowe dzieci Boże. Tutaj człowiek nawiązuje relację z Bożą mądrością, przyjmuje ją tak, że staje się ona wspólnie przeżywaną w wierze, nadziei i miłości Ewangelią. Ciągłe umacnianie komunii z Bogiem, zakorzenianie się w Jego Tajemnicę jest podstawą budowania autentycznej wspólnoty między ludźmi. W Kościele jako szkole komunii człowiek, żyjąc modlitwą osobistą i wspólnotową i doświadczając mocy Ducha Świętego, uczy się postawy solidarności z potrzebującymi. Tutaj ocenia się własne doświadczenie, osobiste i wspólnotowe, czyni się z pojednania styl życia, praktykuje się upomnienie braterskie i pomaga w rozwoju przymiotów osób, grup i instytucji.

Diecezja ma być miejscem, w którym rodzina Boża, zgromadzona wokół Chrystusa, uczestniczy aktywnie w Jego życiu i misji, jest solidarna i poprzez dialog poszukuje dobra wspólnego, razem podejmuje decyzje i uczy się współodpowiedzialności. Jako przestrzeń wzrostu powinna umożliwiać każdemu rozwijanie ofiarowanych mu talentów, ma również stawać się miejscem otwartym dla innych, gościnnym, w którym wszyscy czują się jak we własnym domu.

821. Dekanat nie zastąpi nigdy parafii jako miejsca podstawowego doświadczenia Boga i Kościoła dla większości wiernych. Należy bronić tożsamości parafii i jej znaczenia w procesie przekazu wiary. Warto jednak przemyśleć, jakie nowe formy współpracy wspólnot parafialnych tworzących dekanat są dzisiaj potrzebne. Wzajemna pomoc w posłudze sakramentu pokuty i pojednania w Adwencie, Wielkim Poście czy przed odpustem parafialnym, pomoc w prowadzeniu

Pogłębiać wspólnotę diecezjalną

Rozwijać współpracę w dekanacie

parafialnych i szkolnych rekolekcji, głoszeniu kazań pasyjnych to podstawowe formy dekanalnej współpracy duszpasterskiej.

Współpraca potrzebna jest także w miastach, w których znajdują się dwie (lub więcej) parafie. Winny one łączyć się zarówno przy obchodach uroczystości, takich jak np. Boże Ciało, oraz podejmować wspólne inicjatywy duszpasterskie. Zasada ta odnosi się w sposób specjalny do znajdujących się w Poznaniu wspólnot parafialnych, a także do wspólnot nieparafialnych prowadzonych przez zgromadzenia zakonne, zwłaszcza przy organizowaniu uroczystości i nabożeństw o charakterze ogólnomiejskim, takich jak Droga Krzyżowa ulicami miasta Poznania, centralna procesja Bożego Ciała, procesja w uroczystość Najświętszego Serca Pana Jezusa itp. Uczestnictwo kapłanów, osób życia konsekrowanego i wiernych świeckich w tych obchodach liturgicznych jest wyrazem zrozumienia ducha komunii i służy jego umacnianiu.

W ramach dekanatu często organizuje się też katechezę dla narzeczonych i poradnie dla narzeczonych. W niektórych dekanatach małe parafie łączą się w przeżywaniu sakramentu bierzmowania.

Niektóre działania duszpasterskie powinny mieć charakter ogólnodekanalny. Zaliczyć do nich można spotkania młodzieży, dzieci komunijnych (np. wspólna pielgrzymka do okolicznego sanktuarium), zespołów Caritas, wspólnot Żywego Różańca, Parafialnych Rad Duszpasterskich i Parafialnych Rad Ekonomicznych, służby liturgicznej oraz różnego rodzaju aktywność pielgrzymkowa i sportowo-rekreacyjna.

Zadania duszpasterskie, które trudno zrealizować w jednej parafii, jak np. utworzenie poradni rodzinnych czy chrześcijańskich punktów pomocy psychologicznej, winny być podejmowane wspólnie w ramach dekanatu. Podobnie należy organizować duszpasterstwa specjalistyczne (m.in.: osób porzuconych przez współmałżonków, związków niesakramentalnych, małżeństw bezdzietnych, grup anonimowych alkoholików) oraz wieczory skupienia dla narzeczonych itp. Fakt, że dana poradnia czy duszpasterstwo nie znajduje się w miejscu zamieszkania osób potrzebujących pomocy, zapewnia, często bardzo ważną dla nich, anonimowość. W dekanatach należy podejmować żywą dyskusję, która pozwoli określić najważniejsze i możliwe do zrealizowania w danym środowisku zadania.

Umocnić ducha
jedności w parafii

822. Podstawą owocnej działalności wspólnot kościelnych, od parafialnej począwszy, winno być budowanie jedności. Parafia, która gromadzi ludzi w różnym wieku, reprezentujących różne grupy społeczne,

różne zawody i poziom wykształcenia, przewyższając podziały między nimi, winna umacniać jedność w wierze, nadziei i miłości. Szczególną rolę odgrywa tu wspólnota Ołtarza, gdyż Eucharystia jest źródłem i narzędziem jedności (por. KK 26). Jedność nie oznacza jednolitości, która zniszczyłaby różnice osobowe. Jest jednością wielu różnych osób, powołań i charyzmatów, które scala dla dobra wspólnego i rozwoju Ciała Chrystusowego.

Prezbiterzy winni pamiętać, że kierowanie wspólnotą ma dokonywać się przy możliwie jak największym udziale jej członków. Realizuje się wtedy w Kościele różnorodne posługi i charyzmaty. Kierowanie wspólnotą winno być traktowane jako służba. Należy przy tym brać pod uwagę zasady rozwoju wspólnoty: chodzi nie tylko o udział członków wspólnoty w planowaniu i podejmowaniu decyzji, ale i o to, by tempo przemian odpowiadało poziomowi świadomości wspólnoty, by prezbiterzy byli przede wszystkim inspiratorami działań i by je koordynowali. Współpracy kapłanów z wiernymi świeckimi służą przede wszystkim gremia doradcze – Parafialne Rady Duszpasterskie i Parafialne Rady Ekonomiczne, erygowane we wszystkich parafiach Archidiecezji Poznańskiej.

Świeccy winni nabierać coraz głębszego przekonania, że bardzo istotne jest ich apostołskie zaangażowanie na terenie własnej parafii. W aktualnych warunkach mogą i powinni oni czynić bardzo wiele dla rozwoju autentycznej, „kościelnej jedności” we własnych parafiach oraz dla rozbudzania „misyjnego zapału” w stosunku do niewierzących, jak i tych, którzy zachowując wiarę porzucają lub zaniedbują praktykę chrześcijańskiego życia (por. CHL 27).

Trzeba zadbać o lepszą i bardziej intensywną komunikację we wspólnotnie parafialnej. Poza niedzielną Mszą św. umożliwić ją mają różnorodne spotkania.

W sprawach dotyczących posług religijnych parafianie winni zwracać się w pierwszej kolejności do duszpasterzy swoich parafii.

W ramach parafii należy także zadbać „[...] o tworzenie niewielkich podstawowych wspólnot kościelnych, zwanych także wspólnotami żywymi, w których wierni mogą przekazywać sobie nawzajem Słowo Boże oraz służyć innym i praktykować miłość. Wspólnoty te są prawdziwym wyrazem kościelnej komunii i ośrodkami ewangelizacji, działającymi w łączności ze swoimi pasterzami” (CHL 26).

Parafia powinna „[...] przy czynnym udziale świeckich pozostawać wierna swojemu pierwotnemu powołaniu i misji bycia w świecie «miejscem» zjednoczenia wiernych, a zarazem «znakiem» i «narzędziem» powołania wszystkich ludzi do życia w komunii; jednym

słowem powinna stać się domem otwartym dla wszystkich i gotowym służyć każdemu czy też, jak mawiał papież Jan XXIII, *źródłem* tryskającym w pośrodku osady, do którego wszyscy mieszkańcy przychodzą ugasić pragnienie” (CHL 27).

Potrzeba
odnowy parafii

823. Przemiany społeczno-polityczne, dokonujące się w Polsce po 1989 roku, wyznaczają nowe wyzwania i zadania. Parafia musi również przejść odpowiednią ewolucję. Od kształtu parafii, od jej roli i rozwoju w dużej mierze zależeć będzie udział Kościoła w urzeczywistnianiu ideałów życia według Ewangelii. Nadal należy szukać odpowiedzi na pytanie, jak formy duszpasterskiej działalności parafii uzgodnić z jej soborowym modelem i współczesnymi wyzwaniami.

Odnowa parafii nie dokona się bez odnowy osób, które ją tworzą. Kościół w Archidiecezji Poznańskiej podejmuje działania zmierzające do stałej formacji wszystkich tworzących wspólnotę Ludu Bożego.

Realizować
Archidiecezjalny
Program
Duszpasterski

824. Wypracowywany corocznie Archidiecezjalny Program Duszpasterski, oparty na czterech podstawowych pojęciach: człowiek – wspólnota – kultura – wiara, jest długoletnią propozycją systematycznej i planowanej pracy duszpasterskiej. Podstawowym miejscem realizacji Programu są wspólnoty parafialne, gdzie prezbiterzy wraz z członkami Parafialnych Rad Duszpasterskich starają się przełożyć ogólnodiecezjalne propozycje na sytuację konkretnej wspólnoty parafialnej. Program staje się propozycją dla wszystkich podmiotów tworzących wspólnotę Kościoła w Archidiecezji Poznańskiej, jest też inspiracją do działań wspólnych w ramach np. dekanatu czy całej Archidiecezji.

Potrzeba stałej
formacji prezbiterów

825. Odpowiedzialność za kształt wspólnoty parafialnej ponoszą w pierwszej kolejności kapłani, a w szczególności proboszczowie. To oni są w parafiach przewodnikami na drodze wiary, głosicielami Dobrej Nowiny i szafarzami sakramentów. Od ich świadectwa, zaangażowania i stylu posługiwania wiele zależy. Kościół w Archidiecezji Poznańskiej zawsze troszczył się o stałą formację swoich kapłanów. Wypracowany niedawno nowy model tej formacji stara się jeszcze bardziej odpowiadać na potrzeby poszczególnych grup prezbiterów, umożliwiając im refleksję nad swoim życiem i posługą duszpasterską.

Proboszczowie jako osoby odpowiedzialne za kształt wspólnoty parafialnej winni być roztropnie otwarci na wypracowane przez różne ruchy modele odnowy parafii. Nierzadko duchowość ruchu, z którym związany jest duszpasterz, staje się ofertą dla całej parafii. Potrzeba tu dużo roztropności i umiejętności wsłuchania się głos Boży oraz głosy

parafian. Wskazana wydaje się konsultacja pewnych pomysłów duszpasterskich z członkami Parafialnej Rady Duszpasterskiej. To gremium ma być głosem doradczym dla proboszcza. II Polski Synod Plenarny zachęca do korzystania z doświadczeń wypracowanych przez Ruch dla Lepszego Świata i uwzględnionych w projekcie Nowy Obraz Parafii.

826. Po piętnastu latach katechezy w szkołach Kościoła w Archidiecezji Poznańskiej podejmuje wysiłek odnowienia i wzmocnienia posługi katechetycznej w parafii. Szczególną troską otacza się zarówno dzieci, jak i młodzież na etapie przygotowania do przyjęcia sakramentów. Wiele wysiłku wkłada się w tworzenie małych grup katechetycznych, kierowanych przez animatorów. Wytrwała i długofalowa katecheza parafialna, prowadzona przez zespół katechetyczno-duszpasterski tworzony przez duchownych i świeckich, może być wielką szansą odnowy parafii. Osoby zaangażowane w to dzieło odkrywają, że są, podobnie jak proboszcz, współodpowiedzialni za przekaz wiary.

Rozwijać katechezę parafialną

Kościół w Archidiecezji Poznańskiej przygotowuje projekt katechezy dorosłych, która dawałaby adresatom szansę stałej formacji chrześcijańskiej. Katecheza dorosłych służyć ma odnowieniu parafialnej wspólnoty wiary, nauczania kościelnego, podniesieniu znaczenia katechumenatu parafialnego, głoszeniu całego depozytu prawd wiary i norm religijno-moralnych, odpowiedniemu przepowiadaniu – otwartemu na wszystkich parafian, poprzez spotkania formacyjne oraz wykorzystanie dostępnych środków informacji.

Powołaniem parafii, której łatwiej nawiązać kontakt z poszczególnymi osobami i grupami osób, jest wychowywanie swoich członków w słuchaniu Słowa Bożego, w liturgicznym i osobistym dialogu z Bogiem, w braterskiej miłości i przybliżeniu im w sposób bardziej bezpośredni i konkretny znaczenia kościelnej komunii i misyjnej odpowiedzialności (por. CHL 61).

32. ŚWIECCY PRACOWNICY KOŚCIELNI

AKTUALNA SYTUACJA

827. Zbawczą misję Kościoła w świecie realizują nie tylko ci, którzy czynią to na mocy święceń czy złożonych ślubów, jak kapłani i zakonnicy, ale także wierni świeccy, którzy na mocy chrztu św. i specyficznego

Udział świeckich w zbawczej misji Kościoła

powołania uczestniczą w kapłańskim, prorockim i królewskim urządzie Chrystusa.

Także Kościół w Archidiecezji Poznańskiej realizuje swą misję poprzez angażowanie laikatu w rozliczne działania apostołskie. Rola i zadania wiernych świeckich w tym zakresie przedstawione zostały w rozdziale o wiernych świeckich.

Miejsca pracy **828.** Wielu świeckich uczestniczy zawodowo w różnych wymiarach życia Kościoła w Archidiecezji Poznańskiej zarówno na poziomie diecezjalnym, jak i parafialnym.

Na poziomie diecezjalnym świeccy pracownicy kościelni to osoby pracujące w instytucjach centralnych, takich jak:

- a) Kuria Metropolitalna,
- b) Metropolitalny Sąd Duchowny,
- c) Arcybiskupie Seminarium Duchowne,
- d) Wydział Teologiczny UAM,
- e) Caritas Archidiecezji Poznańskiej,
- f) Muzeum Archidiecezjalne,
- g) Archiwum Archidiecezjalne,
- h) Drukarnia i Księgarnia św. Wojciecha.

Wierni świeccy zatrudnieni są także w instytucjach (np. domy opieki, szpitale, przedszkola, szkoły) prowadzonych przez zgromadzenia zakonne.

Świeccy pracownicy etatowi wspierają również działania (charytatywne, administracyjne, organizacyjne itp.) stowarzyszeń i ruchów katolików świeckich w Archidiecezji Poznańskiej.

Wolontariat **829.** Poza zatrudnianiem świeckich na cały etat czy część etatu Kościół w Archidiecezji Poznańskiej korzysta także z pracy wielu wolontariuszy zaangażowanych we wszystkie rodzaje działalności apostołskiej.

W parafii **830.** Świeccy pracownicy kościelni obecni są także w życiu każdej parafii. Najczęściej zatrudniani są w charakterze: kościelnego, organisty, gospodyni, pracownika biurowego, sprzątaczkę, pracownika cmentarnego. Prowadzą także – odpłatnie lub nie – poradnictwo rodzinne i kursy dla narzeczonych, świetlice i ochronki dla dzieci, zespoły chóralne lub muzyczne, biblioteki oraz realizują różne formy pomocy charytatywnej.

Szczególnym zadaniem wypełnianym zawodowo przez osoby świeckie jest katechizacja (zob. rozdział o katechizacji).

831. Działalność świeckich pracowników kościelnych w Archidiecezji Poznańskiej koordynuje Referat Świeckich Pracowników Kościelnych Kurii Metropolitalnej. Do inicjatyw podejmowanych przez ten Referat należą doroczne rekolekcje dla przedstawicieli poszczególnych grup zatrudnionych w instytucjach kościelnych (np. rekolekcje dla organistów) oraz spotkania opłatkowe. Referat kurialny

832. Nowa sytuacja społeczno-polityczna po roku 1989 spowodowała, że otworzyły się nowe pola, na których możliwa jest działalność świeckich pracowników kościelnych. Kościół w Archidiecezji Poznańskiej samodzielnie lub nawiązując współpracę z różnymi organizacjami państwowymi i samorządowymi prowadzi szereg działań apostołskich w oparciu o zaangażowanie osób świeckich. Należą do nich m.in. szkoły katolickie, środki społecznego przekazu, służba zdrowia. Nowe wymiary aktywności osób świeckich określone zostały także przez pojawiające się nowe potrzeby – pomoc i poradnictwo w przypadku narkomanii dzieci i młodzieży, przemocy w rodzinie, bezrobocia, nieprzystosowania społecznego, biedy, odchodzenia od wiary itp. Nowe pola pracy

NAUCZANIE KOŚCIOŁA

833. Z faktu przynależności do wspólnoty Ludu Bożego oraz na mocy sakramentów chrztu i bierzmowania wierni świeccy są w Kościele, obok duchownych i zakonników, współodpowiedzialni za budowę Królestwa Bożego na ziemi. Podejmują oni trud odnowy porządku doczesnego jako własne zadanie i pełnią je, kierując się światłem Ewangelii i nauczaniem Kościoła. Misja w Kościele

Zadaniem wiernych świeckich jest także ewangelizacja i uświęcanie świata (por. KK 33; 31). Społeczne zaangażowanie świeckich przejawia się przede wszystkim w ich życiu małżeńskim i rodzinnym oraz w pracy zawodowej.

834. Oprócz apostołatu, do którego wezwani są wszyscy wierni z mocy przyjętego sakramentu chrztu św., świeccy powoływani są także do szczególnych zadań we wspólnocie Kościoła diecezjalnego i parafialnego, pełnionych w ścisłej współpracy z duchownymi (por. KK 33). Przez wykonywanie tych zadań wierni świeccy zatrudnieni w instytucjach kościelnych łączą się duchowo ze swoimi braćmi w Chrystusie, mogą głębiej praktykować szczerą miłość i dawać świadectwo własnej Współpraca z duchownymi

wierze (por. KDK 67). Jednocześnie ich praca jest dla nich samych drogą uświęcenia, na której, zjednoczeni z Chrystusem, poświęcają się całkowicie służbie Kościołowi (por. DA 4).

Wszelka działalność wiernych świeckich w instytucjach kościelnych powinna być prowadzona w „ściślejszej jedności ze swoimi kapłanami” (DA 10). Przełożeni kościelni mają uznawać i wspierać godność i odpowiedzialność świeckich w Kościele i z całą ufnością powierzać im zadania zgodne z ich przygotowaniem i kompetencjami.

Jan Paweł II nauczał: „We wspólnotach kościelnych działalność świeckich jest do tego stopnia konieczna, że bez niej apostołstwo samych pasterzy nie może zwykle być w pełni skuteczne” (CHL 27).

Troska o Kościół
partykularny

835. Szczególnym miejscem zaangażowania świeckich pracowników kościelnych jest Kościół partykularny (diecezja). Nawołując świeckich do czynnego udziału w życiu własnego Kościoła partykularnego, Sobór Watykański II zachęcał ich także do tego, by coraz bardziej rozwijali w sobie ducha „katolickości”: „[...] niech będą zawsze uwrażliwieni na sprawy diecezji, której parafia jest jakby komórką, gotowi zawsze na wezwanie swego pasterza zaangażować własne siły w przedsięwzięcia diecezjalne” (DA 10).

Jan Paweł II wskazywał, że polem obecności świeckich w życiu Kościoła partykularnego powinny stać się: diecezjalne rady duszpasterskie, synody diecezjalne oraz wszystkie działania podejmowane w skali diecezji dla realizacji zadań wynikających z misji apostołskiej Kościoła (por. CHL 25)

Dbalność o parafię

836. Najbliższym polem działania katolików świeckich jest wspólnota parafialna. Toteż pierwszorzędnym zadaniem osób świeckich jest troska o piękno świątyni i sprawowanej w niej liturgii, z liturgią eucharystyczną na czele. Kolejnym zadaniem jest troska o przekazywanie i nauczanie Ewangelii, z czym wiąże się działalność katechetów świeckich oraz osób zaangażowanych w różnorodne formy ewangelizacyjne (ruchy, wspólnoty, grupy duszpasterskie itp.)

Potrzeba formacji

837. II Polski Synod Plenarny zwracał uwagę, że uczestnictwo świeckich w misji królewskiej daje im możliwość współdziałania ze swymi pasterzami w służbie dla wspólnoty kościelnej przez pełnienie rozmaitych posług, stosownych do otrzymanych charyzmatów.

Synod akcentował także potrzebę należytej formacji osób pracujących w instytucjach kościelnych. Integralna formacja katolików świeckich powinna uwzględniać: formację duchową, doktrynalną,

kulturalną oraz pogłębianie znajomości nauki społecznej Kościoła. Formacja ta winna też uświadamiać katolikom potrzebę rozwijania ludzkich umiejętności, takich jak kwalifikacje zawodowe, zmysł rodzinny i obywatelski oraz cnót odnoszących się do życia społecznego: uczciwości, poczucia sprawiedliwości, szczerości, uprzejmości i siły ducha (por. PSPS 52).

ZADANIA

W celu uporządkowania i ujednolicenia warunków świadczenia pracy lub usług przez osobę świecką na rzecz instytucji kościelnych, szczegółowe zasady obowiązujące w tym zakresie w Archidiecezji Poznańskiej podano w tomie drugim (prawnym) dokumentów synodalnych.

33. KOŚCIELNE DOBRA DOCZESNE

AKTUALNA SYTUACJA

838. Kościół od początku swego istnienia posiadał dobra doczesne, traktowane jako dar Boży, które zapewniały mu niezależność, zwalniały od konieczności szukania pomocy materialnej u innych instytucji. Początkowo były to dobra ruchome, pochodzące z dobrowolnych ofiar wiernych, jak chleb, wino, oliwa, dobra natury z tytułu pierwocin (*primitiae*) i dziesięcin (*decimae*). Z czasem Kościół dysponował nieruchomościami, jakimi były miejsca kultu, budynki, cmentarze, grunty.

Misja Kościoła uzasadnia konieczność posiadania dóbr materialnych „do godnego sprawowania kultu Bożego, do zapewnienia odpowiedniego utrzymania duchowieństwa, jak również do wykonywania dzieł świętego apostołstwa czy miłości, zwłaszcza wobec potrzebujących” (DP 17). Bez odpowiednich zasobów materialnych celów tych nie dałoby się zrealizować w sposób właściwy. Kościół, podobnie jak poszczególni ludzie, wykonując swoje zadanie w warunkach ziemskich nie może się obyć bez środków doczesnych. Kościół jednak posługuje się rzeczami doczesnymi w takim stopniu, w jakim wymaga ich właściwe mu posłannictwo. Kościół stosuje „wszystkie i wyłącznie te środki, które zgodne są z Ewangelią i dobrem powszechnym według różnorodności czasu i warunków” (KDK 76).

Dobra materialne
Kościola

Z faktem posiadania dóbr doczesnych łączy się również troska o majątek kościelny. Troska ta powinna przejawiać się zwłaszcza w dbałości o budynki sakralne, cmentarze grzebalne oraz inne ruchome i nieruchome dobra kościelne. Nie można zapominać, że gromadzenie dóbr materialnych oraz powiększanie ich zawsze winno być zgodne z ewangeliczną zasadą, która mówi, że najważniejsze są wartości duchowe (por. Mt 16, 26).

Dobrami doczesnymi są dobra materialne zarówno nieruchome, zwane nieruchomościami, czyli grunty oraz budynki, jak i ruchome, zwane ruchomościami, czyli rzeczy niestanowiące nieruchomości, np. przedmioty, sprzęty. Dobrami doczesnymi są też dobra niematerialne, tzn. uprawnienia majątkowe, uznawane i chronione prawnie, np. prawo do użytkowania rzeczy cudzej na podstawie tytułu prawnego, prawo do świadczeń ze strony osób prawnie zobowiązanych, dobra niematerialne o charakterze intelektualnym.

Kościelne dobra doczesne dzielą się na:

- a) rzeczy święte, które przez poświęcenie lub pobłogosławienie zostały wyłączone z użytku świeckiego i przeznaczone wyłącznie do sprawowania kultu religijnego;
- b) rzeczy zużywalne, których zwyczajny, wynikający z przeznaczenia pożytek jest jednorazowy lub krótkotrwały i dlatego nie mogą być zachowane po pierwszym użyciu (np. środki żywności, opał), oraz rzeczy nieużywalne, które mimo używania nadal zachowują swoją wartość ekonomiczną;
- c) rzeczy zamienne, które na podstawie umowy kupna-sprzedaży, ze względu na swoją wymierność obiektywną mogą być wymienione na inne (np. pieniądze, zboże), oraz rzeczy niezamienne, których wartość ma charakter indywidualny;
- d) rzeczy podzielne, które można podzielić na więcej jednorodnych rzeczy bez narażania ich na utratę wartości (np. grunty niezabudowane), oraz rzeczy niepodzielne, których podział bez utraty wartości jest niemożliwy (np. dzieła sztuki);
- e) rzeczy główne, które stanowią samoistną całość, oraz rzeczy podrzędne, które stanowią część składową innej rzeczy, dzieląc jej los; podrzędność jednych rzeczy względem drugich niekiedy sprawia, że mamy do czynienia z rzeczami głównymi i tzw. przynależnościami (np. wyposażenie kościoła jest przynależnością w stosunku do samego kościoła);
- f) rzeczy kosztowne, które mają znaczną wartość ze względów artystycznych lub historycznych bądź są sporządzone z drogiego materiału.

839. Dobra doczesne określa się kościelnymi, jeśli stanowią własność kościelnej osoby prawnej.

Podmioty dóbr kościelnych

Podmiotami kościelnych dóbr doczesnych są: Archidiecezja Poznańska, 399 parafii oraz inne kościelne osoby prawne, a w szczególności: Kapituła Metropolitalna, czyli Katedralna w Poznaniu, Kapituła Kolegiacka w Poznaniu, Kapituła Kolegiacka w Środzie Wlkp., Kapituła Kolegiacka w Lesznie, Kapituła Kolegiacka w Szamotułach, Arcybiskupie Seminarium Duchowne w Poznaniu, Caritas Archidiecezji Poznańskiej, „Caritas Poznańska – Zakład Charytatywno-Opiekuńczy”, Akcja Katolicka, Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży.

Ponadto w Archidiecezji Poznańskiej działa Drukarnia i Księgarnia św. Wojciecha, która jest spółką z ograniczoną odpowiedzialnością i kieruje się obowiązującymi przepisami prawa handlowego.

Każda z wymienionych wyżej kościelnych osób prawnych ma określony statutem sposób zarządzania jej dobrami i własny budżet.

Archidiecezja Poznańska posiada osobowość prawną także w rozumieniu prawa cywilnego (por. ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej). W rozumieniu tej ustawy również każda parafia posiada osobowość prawną. Nieruchomości należące do Archidiecezji Poznańskiej i poszczególnych parafii zapisane są w księgach wieczystych właściwych im sądów rejonowych. Na mocy tej ustawy Archidiecezja Poznańska oraz niektóre parafie odzyskały część nieruchomości zabranych im z naruszeniem prawa przez władze komunistyczne. Proces rewindykacyjny rozpoczęty w 1990 roku jest jeszcze w toku.

840. Dobrami doczesnymi Archidiecezji Poznańskiej zarządza Arcybiskup Poznański. Jeżeli chodzi o nieruchomości, przedmiotem troski zarządcy są przede wszystkim katedra poznańska, następnie kościoły i kaplice na terenie Archidiecezji Poznańskiej, budynki i budowle archidiecezjalne oraz ruchomości znajdujące się w tych obiektach. Ponadto Arcybiskup Poznański nadzoruje zarząd wszystkich dóbr należących do podległych mu kościelnych osób prawnych.

Zarządzanie
dobrami doczesnymi
Archidiecezji
Poznańskiej

Arcybiskupowi Poznańskiemu w zarządzaniu dobrami doczesnymi Archidiecezji Poznańskiej pomaga ekonom Archidiecezji Poznańskiej, który odpowiada za realizację budżetu rocznego, uchwalonego przez Archidiecezjalną Radę Ekonomiczną i zatwierdzonego do realizacji przez Arcybiskupa Poznańskiego. Ekonom Archidiecezji Poznańskiej, w imieniu Archidiecezji i na podstawie pełnomocnictwa notarialnego zawiera stosowne umowy z kontrahentami, umożliwiające czerpanie pożytków z nieruchomości należących do Archidiecezji Poznańskiej.

Najczęściej zawierane są umowy dzierżawy gruntów rolnych oraz umowy najmu lokali mieszkalnych i użytkowych.

Przychody Archidiecezji Poznańskiej stanowią:

- a) świadczenia nałożone na parafie, zgodnie z kan. 1263 KPK; wysokość szczegółowych świadczeń w postaci daniny diecezjalnej podawana jest każdego roku w dekreście Arcybiskupa Poznańskiego;
- b) przychody z tytułu dzierżawy i najmu nieruchomości należących do Archidiecezji (grunty, lokale użytkowe i mieszkalne);
- c) przychody z tytułu alienacji nieruchomości: stanowiących własność hipoteczną Archidiecezji w całości, a z należących do parafii i innych kościelnych osób prawnych – w określonej części kwoty uzyskanej ze sprzedaży;
- d) subwencje, dotacje, darowizny, spadkobranie;
- e) inne okazjonalne przychody, jak na przykład zbiórki ogłaszane przez Arcybiskupa Poznańskiego;
- f) udział w zyskach Drukarni i Księgarni św. Wojciecha Sp. z o. o.

Rozchody Archidiecezji Poznańskiej stanowią wydatki na:

- a) ofiary na rzecz Kościoła powszechnego;
- b) działalność duszpasterską i ewangelizacyjną w Archidiecezji oraz inne ewentualne wydatki związane ze szczególnymi wydatkami archidiecezjalnymi;
- c) pomoc dla kapłanów chorych i znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej;
- d) pomoc dla kapłanów pracujących na misjach;
- e) stypendia dla kapłanów skierowanych na studia specjalistyczne;
- f) utrzymanie katedry poznańskiej oraz przeprowadzane w niej prace remontowo-konserwatorskie i modernizacyjne;
- g) utrzymanie i prace remontowe kościołów, kaplic i budynków należących do Archidiecezji;
- h) utrzymanie centralnych instytucji Archidiecezji: Archiwum Archidiecezjalnego, Muzeum Archidiecezjalnego, Metropolitalnego Sądu Duchownego, Kurii Metropolitalnej, Arcybiskupiego Seminarium Duchownego w Poznaniu, Domu Księża Emerytów, w tym także wynagrodzenie pracowników tych instytucji;
- i) dofinansowanie Wydziału Teologicznego UAM w Poznaniu;
- j) archidiecezjalne inwestycje budowlano-remontowe;
- k) ubezpieczenie nieruchomości archidiecezjalnych;

- l) dofinansowanie tych parafii, które wnoszą nowe budowle sakralne lub przeprowadzają kosztowne remonty.

Świadczenia finansowe na cele archidiecezjalne, które pochodzą z parafii, przekazywane są do kasy Kurii Metropolitalnej lub na jej konto bankowe. Świadczenia finansowe na cele ogólnokościelne przekazywane są za jej pośrednictwem lub bezpośrednio do beneficjentów.

841. Zarządzanie dobrami doczesnymi parafii należy do proboszcza. Przedmiotem troski zarządcy jest przede wszystkim kościół parafialny, kaplice filialne, budynki i budowle parafialne oraz cmentarz grzebalny (lub cmentarze grzebalne). Wszystkie nieruchomości należące do parafii zapisane są w księgach wieczystych. Ruchomości natomiast są zarejestrowane w księdze inwentarzowej parafii.

Zarządzanie
dobrami
doczesnymi parafii

Na mocy Statutu Parafialnej Rady Ekonomicznej, zatwierdzonego przez Arcybiskupa Poznańskiego w dniu 25 września 2002 roku, w parafiach należących do Archidiecezji Poznańskiej są powoływane Parafialne Rady Ekonomiczne. Zadaniem takiej Rady jest pomoc proboszczowi w administrowaniu majątkiem parafialnym. W jej skład wchodzi katolicy świeccy, którzy cieszą się dobrą sławą, mieszkają na terenie parafii i są zorientowani w jej problemach ekonomiczno-finansowych.

Zarządcy parafii zawierają stosowne umowy z kontrahentami, które umożliwiają im czerpanie pożytków z nieruchomości należących do parafii. Umowy te są zatwierdzane przez Kurię Metropolitalną. Najczęściej zawierane są umowy dzierżawy gruntów rolnych oraz umowy najmu lokali mieszkalnych i użytkowych.

Na przychody parafii składają się:

- a) wszystkie ofiary (kolekty, zbiórki oraz ewentualne nadwyżki z tzw. daniny diecezjalnej) składane przez wiernych przy każdej okazji (z wyjątkiem stypendiów mszalnych i *iura stolae*);
- b) ofiary kołędowe według ustalonych zasad określonych dekretem Arcybiskupa Poznańskiego;
- c) subwencje, dotacje, darowizny, spadkobranie;
- d) zyski z tytułu posiadanych nieruchomości (czynszu dzierżawnego i najmu);
- e) zyski z działalności gospodarczej, o ile parafia prowadzi taką działalność.

Rozchody parafii stanowią wydatki na:

- a) organizowanie kultu Bożego;
- b) prowadzenie dzieł apostołskich i charytatywnych;
- c) płace pracowników świeckich;

- d) utrzymanie kościoła, kaplic, cmentarza, budynków i budowli parafialnych;
- e) inwestycje, remonty i konserwacje;
- f) koszty administracyjne;
- g) ubezpieczenie majątku parafialnego;
- h) cele archidiecezjalne i ogólnokościelne.

W przypadku poważnych trudności finansowych parafie zwracają się do Kurii Metropolitalnej o dofinansowanie ze środków Archidiecezji Poznańskiej.

Zarządcy nie mogą w imieniu parafii, bez pisemnej zgody Arcybiskupa Poznańskiego, zaciągać jakichkolwiek pożyczek czy kredytów. Prowadzenie rozliczeń finansowych ułatwiają zarządcom konta bankowe, do których założenia zostały zobowiązane parafie liczące ponad 1000 wiernych.

Najczęstsze
problemy

842. Archidiecezja Poznańska – jako osoba prawna – nie ma jeszcze uporządkowanych wpisów we wszystkich księgach wieczystych. Podobna sytuacja występuje w niektórych parafiach. Dotyczy to zarówno nowych numerów ksiąg wieczystych, jak i wpisów w dziale II, określających prawidłową nazwę właściciela. Występują również zaniedbania polegające na braku spójności między dokumentacją geodezyjną nieruchomości a wpisami w księgach wieczystych. Uporządkowaniu tego stanu rzeczy służą m.in. wizytacje kanoniczne parafii.

Wszystkie ruchomości należące do parafii są zawarte w spisach, tj. księgach inwentarzowych. W 2004 roku została przygotowana i wprowadzona do użytku w Archidiecezji Poznańskiej nowa księga inwentarzowa. Jak dotąd nie wszystkie parafie wywiązały się z obowiązku dokonania spisu inwentarzowego majątku parafialnego, choć taki spis ma duże znaczenie. Winno być bowiem oczywiste, co jest własnością parafii czy diecezji, a co osobistym majątkiem proboszcza. Spis inwentarski ułatwia również przekazywanie zarządu parafią. Służy także temu, aby rzeczy wartościowe, zabytkowe były właściwie opisane, zarejestrowane, udokumentowane, zabezpieczone i ubezpieczone.

Zarządcy działający w imieniu parafii, mający na względzie troskę o jej nieruchomości, a jednocześnie możliwość czerpania z nich korzyści, zawierają stosowne umowy z kontrahentami. Najczęściej zawierane są umowy dzierżawy gruntów rolnych. W odniesieniu do budynków kościelnych zawierane są umowy najmu lokali mieszkalnych lub użytkowych, a także umowy użyczenia. Wszystkie te umowy wymagają zatwierdzenia Kurii Metropolitalnej. Zdarza się jednak, że zarządca udostępnia grunty parafialne czy nieruchomości

zabudowane wyłącznie na podstawie umowy ustnej. Taki stan rzeczy powoduje bardzo duże ryzyko związane z prawem zasiedzenia przez osoby władające tym dobrem.

Zarządzanie parafiami związane jest również z prowadzeniem prac inwestycyjnych polegających na przeprowadzaniu remontów nieruchomości, takich jak obiekty sakralne, domy katolickie, plebanie, salki duszpasterskie, budynki gospodarcze. Niejednokrotnie są to dość duże inwestycje, wymagające środków finansowych przekraczających możliwości parafii. Z tego względu, choć dotąd w nielicznych przypadkach, zarządcy decydują się na zaciąganie kredytów bankowych lub pożyczek, co wymaga pisemnej zgody Kurii Metropolitalnej.

Zarządcy dobrami mają niekiedy trudności w przygotowywaniu inwestycji. W pierwszym rzędzie dotyczy to odpowiedniego przygotowania wniosków oraz pozyskania dokumentów wynikających z prawa budowlanego, wymagań i nadzoru konserwatorskiego w przypadku obiektów zabytkowych.

Zarząd obejmuje również czynności związane z nabywaniem i zbywaniem dóbr przez:

- a) spadkobranie na podstawie testamentu;
- b) darowizny w formie pieniężnej i rzeczowej;
- c) kupno-sprzedaż;
- d) ofiary.

Aby uniknąć nieprawidłowości, przy zbywaniu nieruchomości należących do parafii wymagana jest zgoda Kurii Metropolitalnej. Niekiedy zamiar zbycia nieruchomości jest podyktowany nieuzasadnionymi powodami, takimi jak:

- a) brak poczucia odpowiedzialności za majątek parafialny;
- b) przekonanie zarządcy, że nowy właściciel uporządkuje teren parafialny w zamian za jego pozyskanie;
- c) niechęć do podejmowania dodatkowych inicjatyw finansowych (np. dodatkowa zbiórka od wiernych lub pozyskanie środków finansowych pozaparafialnych) na rzecz przeprowadzenia remontu czy inwestycji;
- d) uwzględnianie prywatnych powiązań zarządcy z uszczerbkiem dla parafii;
- e) zbytńia łatwowierność.

Przy zbywaniu nieruchomości nie należy przedwcześnie ujawniać potencjalnym nabywcom informacji o realnej wartości nieruchomości.

Dużą nieprawidłowością w tej dziedzinie jest również brak znajomości planów zagospodarowania przestrzennego bądź ich studium.

Pełniejsza wiedza pośredników w tym zakresie prowadzi do niekorzystnego zbycia danej nieruchomości.

Prowadzony przez Kurię Metropolitalną nadzór nad transakcjami kupna-sprzedaży nieruchomości, mający na celu zapobieganie powyższym nieprawidłowościom, postrzegany jest nieraz jako utrudnienie i nadmierna ingerencja w działania zarządcy.

Podatki **843.** Należne podatki od dóbr kościelnych i świadczenia publiczne płacone są przez poszczególne kościelne osoby prawne zgodnie z obowiązującymi przepisami podatkowymi.

Ubezpieczenia **844.** Majątek kościelnych osób prawnych Archidiecezji Poznańskiej był ubezpieczony na podstawie stosownych umów poszczególnych kościelnych osób prawnych z ubezpieczycielami. Na terenie Archidiecezji Poznańskiej najczęściej zawierane były tego rodzaju umowy z następującymi firmami ubezpieczającymi: PZU S.A.; WARTA S.A.; COMPENSA S.A.; TUV PROVISIO. Warunki ubezpieczenia ustalały zainteresowane strony. Nie wszystkie parafie były jednak objęte pełnym zakresem ubezpieczeń majątku parafialnego, tj.: od ognia i innych żywiołów, od kradzieży z włamaniem i rabunkiem, od odpowiedzialności cywilnej. Dlatego Archidiecezja Poznańska podjęła działania związane z ubezpieczeniem całego majątku kościelnego w ramach tzw. ubezpieczenia zbiorowego w powyższych zakresach. W dniu 25 lipca 2005 roku Archidiecezja Poznańska podpisała umowę ubezpieczenia zbiorowego całego majątku kościelnego z firmą ALLIANZ S.A.

NAUCZANIE KOŚCIOŁA

Przeznaczenie dóbr **845.** Misja, jaką pełni Kościół, ma charakter religijny. Kościół jednak, wypełniając swoją misję, potrzebuje do jej realizacji również dóbr doczesnych. Posługuje się rzeczami doczesnymi w takim stopniu, w jakim wymaga tego właściwe mu posłannictwo, stosując tylko te środki, które zgodne są z Ewangelią i dobrem powszechnym.

Kościelne dobra doczesne mają ściśle określone przeznaczenie. Wolno je Kościołowi posiadać, aby zapewnić godne sprawowanie kultu Bożego, godziwe utrzymanie duchowieństwa, jak również realizować dzieła apostołstwa czy miłości, zwłaszcza wobec osób potrze-

bujących. Celów tych nie dałoby się często zrealizować bez odpowiednich zasobów materialnych.

Biblijne wskazanie: „Bądźcie płodni i rozmnażajcie się, abyście zaludnili ziemię i uczynili ją sobie poddaną [...]” (Rdz 1, 28) przypomina, że wszystkie rzeczy na świecie zostały stworzone dla człowieka i że otrzymał on za zadanie poznawać ich wartość swoim umysłem oraz przetwarzać je i doskonalić przez swoją pracę i dla swojego pożytku.

846. W początkach istnienia Kościoła poczucie wspólnoty było w nim tak silne, że każdy oddawał swoje dobra materialne, aby służyły potrzebom wszystkich: „Ci wszyscy, którzy uwierzyli, przebywali razem i wszystko mieli wspólne. Sprzedawali majątki i dobra i rozdzielali je każdemu według potrzeby” (Dz 2, 44–45; por. Dz 4, 32). Nie oznacza to odrzucenia własności osobistej (prywatnej), wskazuje tylko na wielką wrażliwość na potrzeby bliźnich i poczucie odpowiedzialności za drugiego człowieka. Członkowie tej wspólnoty dzielili się ze sobą posiadaniem dobrami, a zwłaszcza wspomagali ubogich.

„Dzieci Ojca niebieskiego” potrafią dzielić się konkretnie i hojnie dobrami materialnymi z potrzebującymi. Dzielenie się jest obowiązkiem, od którego nie mogą uchylać się ludzie dobrej woli, a szczególnie uczniowie Chrystusa. Formy tego dzielenia się mogą być najrozmaitsze: od dobrowolnej, pełnionej spontanicznie służby przez hojne i nie tylko jednorazowe dary, pochodzące z tego, co komuś zbywa, a czasami i z tego, co komuś samemu jest potrzebne, aż do pracy ofiarowanej bezrobotnemu czy temu, który bliski jest już utraty wszelkiej nadziei.

Święty Paweł poucza Koryntian w kwestii wzajemnego obdziałania się dobrami nie tylko duchowymi, ale również doczesnymi (por. I Kor 12, 26). Apostoł zaleca przekazywać dobra doczesne ubogim jako swego rodzaju wymianę miłości między zamożnymi, którzy przekazują, a potrzebującymi, którzy przyjmują. Obdarowujący są równocześnie obdarowywani duchowo (por. 2 Kor 8, 14). Proces ów służy utrzymaniu równowagi w społeczeństwie oraz budowaniu wspólnoty Ciała – Kościoła. W ten sposób obie strony, zespalane i utrzymywane w łączności, przyczyniają sobie wzrostu dla budowania siebie w miłości (por. Ef 4, 16). Liczy się przy tym nie tyle wielkość datku, ale hojność dającego: „Każdy niech przeto postąpi tak, jak mu nakazuje jego własne serce, nie żałując i nie czując się przymuszonym, albowiem *radosnego dawcę miłuje Bóg*” (2 Kor 9, 7).

Wolą Stwórcy jest, aby dobra ziemi służyły wszystkim: „Płodność całej ziemi powinna służyć wszystkim” (św. Ambroży, *De Nabothe* VII, 33).

Postawa uczniów
Chrystusa

„Bóg przeznaczył ziemię ze wszystkim, co ona zawiera, na użytek wszystkich ludzi i narodów tak, by dobra stworzone dochodziły do wszystkich w słusznej mierze, w duchu sprawiedliwości, której towarzyszy miłość” (KDK 69).

ZADANIA

- Pogłębiać poczucie odpowiedzialności
- 847.** Należy pogłębiać poczucie odpowiedzialności wszystkich wiernych, zarówno duchownych, jak i świeckich, za Kościół także w jego ekonomicznym wymiarze poprzez uświadamianie i przypominanie, że:
- a) Kościół ma prawo domagać się od wiernych tego, co jest konieczne do osiągnięcia właściwych mu celów (por. KPK, kan. 1260 oraz Konferencja Episkopatu Polski, *List na temat przykazania kościelnych* z 21 października 2004 roku).
  - b) Wierni winni zarządzać potrzebom Kościoła, tak aby posiadał środki konieczne do sprawowania kultu Bożego, prowadzenia dzieł apostołstwa oraz miłości, a także do godziwego utrzymania szafarzy (por. KPK, kan. 222 § 1). Obowiązek ten jest nałożony nie tylko na wiernych świeckich, lecz na wszystkich wiernych, także na duchownych i osoby życia konsekrowanego, zwłaszcza gdy chodzi o ofiary na prowadzenie dzieł apostołstwa i miłosierdzia, a nawet na cele kultu Bożego (np. budowa i utrzymanie kościołów).
- Starannie wypełniać obowiązki zarządcy
- 848.** Wszyscy, którzy na podstawie prawnego tytułu mają udział w zarządzie dobrami kościelnymi, nie są ich właścicielami, lecz jedynie ich zarządcami i użytkownikami. Jako tacy zobowiązani są do szczególnej troski o powierzone im dobra. Winni oni wykonywać swoje obowiązki ze starannością dobrego gospodarza, to znaczy podejmować wszystkie te czynności, które pozwolą zachować dobra przed zniszczeniem, pomniejszeniem lub utratą, na ich pomnożenie, podniesienie wydajności, a także takie, które zmierzają do osiągnięcia dochodów i używania ich zgodnie z przeznaczeniem.
- Zarządcy kościelnych dóbr materialnych mają obowiązek działania zgodnie z przepisami prawa kościelnego oraz państwowego.
- Stojące przed Archidiecezją Poznańską szczegółowe zadania dotyczące zarządzania doczesnymi dobrami kościelnymi oraz zasady ich realizacji określa odrębny dokument (zob. Aneksy: *Instrukcja dotycząca zarządzania kościelnymi dobrami doczesnymi*).

34. POSŁUGA CHARYTATYWNA

AKTUALNA SYTUACJA

849. Obok posługi słowa i posługi sakramentalnej podstawowym zadaniem Kościoła jest również posługa charytatywna.

Wielkim wyzwaniem dla organizacji charytatywnych w Polsce była konieczność natychmiastowego zareagowania na skutki gwałtownych przemian społecznych po 1989 roku, zachodzących w różnych środowiskach, np. rozpad Państwowych Gospodarstw Rolnych i Spółdzielni Rolniczych na wsi, wzrost bezrobocia i likwidacja przedsiębiorstw państwowych w miastach.

W Archidiecezji Poznańskiej posługą charytatywną zajmuje się przede wszystkim Caritas Archidiecezji Poznańskiej, na czele której stoi Arcybiskup Poznański. Ponadto działalność charytatywna prowadzona jest w ramach duszpasterstw specjalistycznych (zob. rozdział o duszpasterstwach specjalistycznych) oraz duszpasterstwa parafialnego.

850. Caritas Archidiecezji Poznańskiej została powołana dekretem Arcybiskupa Poznańskiego z 12 marca 1990 roku. Na mocy tego dekretu Caritas Archidiecezji Poznańskiej uzyskała osobowość prawną. Swoją działalność prowadzi zgodnie z ustalonym statutem.

851. Wejście nowego ustawodawstwa państwowego, dotyczącego działalności dobroczynnej, a szczególnie uchwalenie ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, dało możliwości pozyskiwania publicznych środków finansowych. Dekretem z dnia 25 września 2004 roku Arcybiskup Poznański powołał „Caritas Poznańska – Zakład Charytatywno-Opiekuńczy”. 22 grudnia 2004 roku, przez zarejestrowanie w Krajowym Rejestrze Sądowym, „Caritas Poznańska – Zakład Charytatywno-Opiekuńczy” uzyskał status organizacji pożytku publicznego.

852. Zgodnie ze statutem Caritas Archidiecezji Poznańskiej na jej czele stoi dyrektor, który odpowiedzialny jest za koordynację pracy charytatywnej w Archidiecezji Poznańskiej. Jego działalność wspiera Rada Caritas, w skład której wchodzi kapelani duszpasterstw o charakterze charytatywnym, jak:

- a) duszpasterstwo bezdomnych,
- b) duszpasterstwo chorych,
- c) duszpasterstwo osób niesłyszących,

Posługa charytatywna podstawowym zadaniem Kościoła

Powołanie Caritas Archidiecezji Poznańskiej

Ustanowienie „Caritas Poznańska”

Centrum Administracyjno-Formacyjne Caritas Archidiecezji Poznańskiej

- d) duszpasterstwo osób niepełnosprawnych,
- e) duszpasterstwo osób niewidomych i ociemniałych,
- f) duszpasterstwo osób uzależnionych,
- g) duszpasterstwo więziennictwa,
- h) opieka hospicyjno-paliatywna
- i) duszpasterstwo wolontariatu,
- j) duszpasterstwo osób w podeszłym wieku,
- k) duszpasterstwo służby zdrowia.

Dyrektor Caritas Archidiecezji Poznańskiej koordynuje działania charytatywne poprzez Centrum Administracyjno-Formacyjne. Powstało ono jako wotum na Wielki Jubileusz Roku 2000, mieści się w Poznaniu przy Rynku Wildeckim 4a.

Centrum Administracyjno-Formacyjne Caritas Archidiecezji Poznańskiej obejmuje następujące działy:

- a) Sekretariat – odpowiedzialny za kontakty z osobami potrzebującymi, instytucjami kościelnymi, organizacjami samorządowymi i pozarządowymi; odpowiada również za współpracę ze środkami społecznego przekazu; prowadzi odpowiednią dokumentację.
- b) Dział ekonomiczny – prowadzi i rozlicza programy dobroczynności; obejmuje także udzielanie pomocy indywidualnej oraz rozliczanie dzieł prowadzonych przez Caritas Archidiecezji Poznańskiej.
- c) Dział informacji – współdziała z sekretariatem, odpowiada za relacje z Caritas Polska i innych diecezji, a także za kontakty międzynarodowe; korzysta z sieci teleinformatycznej.
- d) Dział obsługi projektów oraz ich prowadzenia i przygotowania odpowiednich szkoleń.
- e) Dział wolontariatu – skupia m.in. Parafialne Zespoły Caritas, Szkolne Koła Caritas, kierowników i wychowawców kolonii, stypendystów, kierowników świetlic oraz wolontariat zgromadzony przy świeckich organizacjach pozarządowych.
- f) Dział poradnictwa – obejmuje Punkt Konsultacyjny dla Młodzieży Uzależnionej, konsultacje psychologiczne i prawne, grupy Anonimowych Alkoholików i Anonimowych Narkomanów.

Centrum Caritas dysponuje zapleczem magazynowym, a także pomieszczeniami do przechowywania sprzętu rehabilitacyjnego, jak: wózki inwalidzkie, chodziki, materace przeciwoleżynowe, łóżka rehabilitacyjno-ortopedyczne itp.

853. W odpowiedzi na pojawiające się potrzeby we wszystkich parafiach zaczęto organizować grupy charytatywne, które otrzymały status Parafialnego Zespołu Caritas. Parafialny Zespół Caritas powołuje proboszcz, który też odpowiada za działalność merytoryczną i finansową zespołu. Parafialny Zespół Caritas nie ma osobowości prawnej, lecz działa w ramach parafii. Pracę Parafialnych Zespołów Caritas koordynuje Caritas Archidiecezji Poznańskiej. Zadania i cele Parafialnego Zespołu Caritas określają: wydana przez Komisję Charytatywną Konferencji Episkopatu Polski *Instrukcja o pracy charytatywnej Kościoła katolickiego* z 2000 roku oraz wydany przez Arcybiskupa Poznańskiego *Regulamin Parafialnego Zespołu Caritas* (zob. Aneksy w tomie drugim [prawnym] dokumentów synodalnych). W Archidiecezji Poznańskiej działa 267 zespołów. Powstał także nowy wolontariat członków Parafialnych Zespołów Caritas, który obejmuje obecnie 2500 osób.

Parafialne
Zespoły Caritas

Parafialne Zespoły Caritas wzięły na siebie obowiązek prowadzenia m.in. świetlic, ochronek, przedszkoli, rozdawnictwa odzieży i żywności, opieki nad chorymi, zakupu lekarstw i sprzętu rehabilitacyjnego, a także pozyskiwania środków materialnych. Temu służą zbiórki do puszek, przeprowadzane statutowo w Środę Popielcową, w uroczystość Wniebowzięcia NMP, w Tygodniu Miłosierdzia, oraz część daniny diecezjalnej.

W wielu parafiach Parafialne Zespoły Caritas organizują dni chorych, festyny, a także wyjazdy wakacyjne dla dzieci. W tym celu włączyły się w „Wigilijne Dzieło Pomocy Dzieciom”, tj. rozprowadzanie świec Caritas, by pozyskać środki materialne. Dalsze środki materialne Parafialny Zespół Caritas zyskuje od stałych członków wspierających, jak również parafialnych dobroczyńców, dzięki którym możliwa jest stała pomoc finansowa i rzeczowa osobom potrzebującym.

Nowym wyzwaniem stała się konieczność współpracy ze zgromadzeniami zakonnymi, z samorządami oraz organizacjami pozarządowymi działającymi na terenie parafii, gminy i dzielnicy. Parafialne Zespoły Caritas korzystają także z dotacji pochodzących z samorządów miejskich i gminnych, przeznaczonych na świetlice i wakacje dla dzieci. Wymaga to osobnej dokumentacji i rozliczeń.

Niektóre Parafialne Zespoły Caritas przejęły na siebie obowiązek prowadzenia jadłodajni oraz współdziałania z Bankami Żywności, a także zbierania darów w supermarketach na terenie danej parafii. W niektórych parafiach powstały punkty konsultacyjne, udzielające porad bezrobotnym i bezdomnym, a także punkty apteczne, punkty porad prawnych oraz pośrednictwa w zakupie leków i sprzętu rehabilitacyjnego.

Każdy Parafialny Zespół Caritas zobowiązany jest przedstawić roczne sprawozdanie ze swojej działalności.

- Jadłodajnie Caritas **854.** Próbą rozwiązania problemu zubożenia społecznego jest zakładanie przez Caritas Archidiecezji Poznańskiej Jadłodajni Caritas wydających darmowe posiłki. Należą do nich:
- a) Jadłodajnia Caritas pw. św. Józefa – w Poznaniu przy ul. Niegolewskich 23, prowadzona przez Zgromadzenie Sióstr Franciszkanek Rodziny Maryi;
  - b) Jadłodajnia Caritas pw. św. Brata Alberta – w Poznaniu przy ul. ks. Piotra Ściegiennego 133, prowadzona przez Zgromadzenie Sióstr Posługujących Ubogim (Siostry Albertynki);
  - c) Jadłodajnia Caritas pw. św. Urszuli Ledóchowskiej – w Poznaniu przy ul. Taczaka 7/16, prowadzona przez Zgromadzenie Sióstr Urszulanek Serca Jezusa Konającego (Siostry Urszulanki SJK);
  - d) Jadłodajnia Caritas „Betania” – w Lesznie Wlkp., pl. Metziga 1, prowadzona przez Parafialne Zespoły Caritas leszczyńskich parafii;
  - e) Jadłodajnia Caritas pw. św. Faustyny – w Obornikach Wlkp. przy ul. Droga Leśna 60, prowadzona przez Parafialny Zespół Caritas parafii pw. Miłosierdzia Bożego.

Darmowe jadłodajnie wydają dziennie około 1000 posiłków. Ponadto dożywianie prowadzone jest przy furtach zgromadzeń zakonnych.

- Bar „Caritas” **855.** Formą pomocy osobom potrzebującym jest Bar „Caritas” w Poznaniu przy pl. Wolności 1, otwarty w 2000 roku jako wotum na Wielki Jubileusz, który wydaje dziennie 700–800 tanich posiłków. Od 2007 roku na Wydziale Teologicznym UAM działa filia Baru „Caritas” wydająca posiłki dla studentów. Ewentualne zyski obu placówek przeznaczone są na funkcjonowanie darmowych jadłodajni.

- Świetlice dla dzieci i młodzieży **856.** Parafialne Zespoły Caritas we współpracy z Caritas Archidiecezji Poznańskiej uczestniczą w prowadzeniu świetlic dla dzieci i młodzieży. Zostały one otwarte w różnych formach – jako świetlice parafialne, socjoterapeutyczne, przedszkola, ochronki i oratoria. W 38 placówkach gromadzi się około 2000 dzieci i młodzieży. W dziele tym pomoc świadczy około 300 wolontariuszy, głównie osoby starsze, studenci, nauczyciele, działacze kultury i sportu. Prowadzone są tu m.in. korepetycje, w które włącza się głównie wolontariat nauczycielski.

Niektóre świetlice korzystają z pomocy finansowej i żywnościowej Caritas Archidiecezji Poznańskiej, np. Świetlica Środowiskowa „Dom Nazaret” w Domu Matki i Dziecka Caritas Archidiecezji Poznańskiej w Lesznie, do której uczęszcza 40 dzieci z rodzin ubogich. Świetlica współpracuje z wolontariuszami szkół pedagogicznych w Lesznie.

Caritas Archidiecezji Poznańskiej organizuje systematycznie spotkania formacyjne dla kierowników świetlic i osób za nie odpowiedzialnych.

Stałym elementem działania świetlic jest codzienne dożywianie (ciepły posiłek), a także troska o zaopatrzenie dzieci i młodzieży w odzież i obuwie.

857. Kolejnym wyzwaniem dla Caritas Archidiecezji Poznańskiej jest organizowanie wypoczynku dzieci i młodzieży szkolnej z rodzin ubogich i wielodzietnych. Caritas Archidiecezji Poznańskiej włączyła się w ogólnopolską akcję: „Wigilijne Dzieło Pomocy Dzieciom”. Liczba rozprawdzanych w ramach tej akcji świec sięga 160 tysięcy rocznie. Jest to jeden z najlepszych wyników w Polsce, co wskazuje na szczególną wrażliwość archidiecezjan na potrzeby dzieci i rodziny. Caritas Archidiecezji Poznańskiej jest też propagatorem produkcji i rozprawdzania tzw. dużych świec, które stają się znakiem wigilijnego stołu.

Pomoc
wakacyjna

W okresie Wielkiego Postu i Wielkanocy Caritas Archidiecezji Poznańskiej organizuje zbieranie ofiar na rzecz dzieci w ramach akcji: „Wielkanocne Paschaliki Caritas”, które rozprawdane są w liczbie ponad 40 tysięcy rocznie. Natomiast akcja „Wielkopostne Skarbonki Caritas” sprzyja uwrażliwieniu młodego pokolenia na potrzeby bliźnich. Liczba rozprawdzonych w Archidiecezji Poznańskiej skarbonek sięga ponad 50 tysięcy.

Caritas Archidiecezji Poznańskiej wysyła rocznie na wypoczynek, we współpracy z Parafialnymi Zespołami Caritas oraz innymi grupami religijnymi, około 10 tysięcy dzieci i młodzieży. Dysponuje osobną grupą wolontariuszy – wychowawców i kierowników kolonii, która tworzy do 60 osób, objętych stałą formacją. Swoją troską otaczają oni najuboższe dzieci wysyłane na darmowe kolonie do wybranych ośrodków w górach i nad morzem. Caritas Archidiecezji Poznańskiej załatwia także wszelkie formalności administracyjno-prawne związane z wyjazdem i pobytem dzieci na wakacjach. Zapewnia też opiekę medyczną.

Caritas Archidiecezji Poznańskiej dysponuje dwiema placówkami. Są to:

- a) Ośrodek Charytatywno-Wypoczynkowy Caritas im. bł. Edmunda Bojanowskiego w Zaniemyślu (może jednorazowo przyjąć 50 osób),
- b) Dom Charytatywno-Wypoczynkowy Caritas „Gwiazda Morza” w Dębkach k. Żarnowca (może jednorazowo przyjąć 50 osób).

Stypendia **858.** Inną formą pomocy dzieciom i młodzieży pochodzącej z ubogich środowisk są stypendia szkolne ufundowane przez Caritas Archidiecezji Poznańskiej. Stypendia otrzymuje 60 uczniów. Grupa ta tworzy także młody wolontariat objęty opieką duszpasterską.

Od 2003 roku Caritas Archidiecezji Poznańskiej współdziała z Fundacją „Dzieło Nowego Tysiąclecia” – prowadzi wszystkie formalności wobec 31 stypendystów w Archidiecezji Poznańskiej.

Ochrona życia poczętego **859.** W celu ochrony życia dzieci poczętych, niechcianych oraz stosownej edukacji młodych matek, w 1997 roku powstał w Lesznie, przy ul. Lipowej 33, Dom Matki i Dziecka Caritas Archidiecezji Poznańskiej, prowadzony we współpracy ze Zgromadzeniem Sióstr Nazeretek. W domu może jednorazowo przebywać 8 matek oczekujących rozwiązania. Czas pobytu zależy od sytuacji matki. Znajduje się tam również pokój interwencji kryzysowej. Każdego roku w Domu przebywa od 13 do 16 matek z dziećmi. Dom pośredniczy również w adopcji nowo narodzonych dzieci, współdziałając z odpowiednimi służbami państwowymi.

Cała działalność Domu wynika z tradycji opieki nad samotnymi matkami, jaką Archidiecezja Poznańska świadczy od lat w Domu Samotnej Matki w Kiekrzu, prowadzonym przez Zgromadzenie Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia, a także wolontariuszy Duszpasterstwa Rodzin. Początki Domu w Kiekrzu sięgają lat siedemdziesiątych ubiegłego wieku. Caritas Archidiecezji Poznańskiej wspiera Dom, który obecnie przyjmuje i wspomaga 25 matek z dziećmi, a także prowadzi działalność interwencyjną. Domy te współdziałają ze sobą.

Caritas Archidiecezji Poznańskiej koordynuje także działania mające na celu ochronę życia poczętego. W 2000 roku powstał Fundusz Obrony Życia, z którego korzystają grupy poradnictwa rodzinnego, a także rodziny wielodzietne oraz matki w okresie okołoporodowym (szczególnie zagrożone). Fundusz Obrony Życia związany jest z Duchową Adopcją Dzieci Poczętych, a 25 marca – w Dzień Świętości Życia – organizowane są stosowne kolekty na ten Fundusz.

860. Caritas Archidiecezji Poznańskiej włączyła się w wielokierunkową pomoc dla osób starszych, chorych i niepełnosprawnych. Obejmuje ona tak potrzeby duchowe, jak i materialne. We współpracy z Parafialnymi Zespołami Caritas w całej Archidiecezji Poznańskiej organizowane są dni chorych. Parafialne Zespoły Caritas przejęły opiekę nad chorymi w parafiach. W jej zakres wchodzi stała troska o chorych w domach, nabywanie lekarstw lub współdziałanie w uzyskaniu sprzętu rehabilitacyjnego, pomoc materialna i żywnościowa (np. paczki dla chorych). Chorych co miesiąc odwiedzają w parafiach kapłani z posługą sakramentalną. W tym dziele przebiterom pomagają nadzwyczajni szafarze Komunii św.

Troska o osoby starsze, chore i niepełnosprawne

Osoby chore mają do dyspozycji specjalnie redagowany miesięcznik „List do Chorych”, który wprowadza w bieżącą tematykę Kościoła oraz podaje niezbędne informacje, m.in. na temat działalności Caritas. „List” rozprowadzany jest w liczbie około 9 tysięcy egzemplarzy. Ponadto chorzy mogą uczestniczyć w Archidiecezjalnej Pielgrzymce Chorych i Niepełnosprawnych do Lubasza i na Świętą Górę w Gostyniu. W czasie rekolekcji wielkopostnych lub adwentowych, a także z okazji Świątowego Dnia Chorego (11 lutego) odbywają się specjalne Msze św. z namaszczeniem chorych. W okresie Bożego Narodzenia dla osób chorych organizowane są spotkania opłatkowe. W wigilię Bożego Narodzenia biskupi spotykają się z chorymi i personelem w szpitalach i domach opieki.

Od wielu lat, włączając się w tradycję opieki nad chorymi, Caritas Archidiecezji Poznańskiej prowadzi wczasorekolekcje dla osób chorych, starszych i niepełnosprawnych. Każdego roku obejmują one 400 chorych i ponad 100 wolontariuszy. Podczas dwutygodniowych turnusów chorzy otrzymują opiekę duszpasterską ze strony kapłana prowadzącego rekolekcje oraz pełną opiekę medyczną od wolontariuszy (w tym lekarzy i pielęgniarek). Rekolekcyjno-wypoczynkowe ośrodki dla chorych to: Zaniemyśl k. Poznania, Chłudowo, Bąblin, Zaborówiec, Święta Góra w Gostyniu, Rościno, Dębki k. Żarnowca.

Caritas Archidiecezji Poznańskiej włączyła się w opiekę nad chorymi w szpitalach i domach opieki społecznej. Pomoc udzielana jest przy czynnym udziale kapelanów i duszpasterzy miejsca pochodzenia chorych. Obejmuje ona dofinansowanie leczenia, operacji, szczególnie w trudnych przypadkach, wymagających zdobywania dużych środków finansowych. Pomoc otrzymują tak dorośli, jak i dzieci.

Szczególne znaczenie dla chorych przebywających w szpitalach i domach opieki ma Świątowy Dzień Chorego, obchodzony w święto

Matki Bożej z Lourdes (11 lutego). W jego obchody włączają się biskupi, odprawiając w szpitalach Msze św. i odwiedzając chorych z błogosławieństwem.

Caritas Archidiecezji Poznańskiej prowadzi stałą współpracę z Hospicjum im. św. Jana Kantego, które od blisko 20 lat działa jako zarejestrowane Stowarzyszenie Lekarzy i Pielęgniarek, świadczące posługę hospicyjno-paliatywną głównie na terenie miasta Poznania, a także w kilku współdziałających wspólnotach, np. w Środzie Wlkp. Według dokumentacji, Hospicjum świadczy posługę wobec ponad 100 osób rocznie. Problem opieki nad terminalnie chorymi stał się w ostatnich latach głównym wyzwaniem dla Caritas w Polsce.

Stacja Opieki
Caritas

861. Formą wielokierunkowej opieki nad chorymi było utworzenie tzw. Stacji Opieki Caritas, funkcjonującej przez kilka lat w Przemęcie. Był to specjalnie otwarty zakład opiekuńczo-leczniczy: Centrum Pielęgniarstwa Środowiskowego – Stacja Opieki Caritas. Stacja współpracowała z samorządem gminy i podlegała w pełni Caritas Archidiecezji Poznańskiej. Caritas Archidiecezji Poznańskiej zawierała odpowiednie umowy z Narodowym Funduszem Zdrowia, dotyczące opieki środowiskowej, długoterminowej i wyjazdowej i prowadziła wszelką dokumentację. Jednak ciągle zmieniająca się sytuacja prawno-finansowa w służbie zdrowia stała się powodem rezygnacji z tworzenia kolejnych placówek tego typu na terenie Archidiecezji Poznańskiej oraz zamknięcia placówki w Przemęcie.

Caritas Archidiecezji Poznańskiej włącza się w różne formy rehabilitacji osób chorych i niepełnosprawnych, także przez wspomaganie warsztatów terapii zajęciowej w Szamotułach, prowadzonych przez Zgromadzenie Sióstr Franciszkanek Rodziny Maryi.

Pomoc osobom
uzależnionym

862. Caritas Archidiecezji Poznańskiej podjęła inicjatywę pomocy osobom uzależnionym, głównie młodzieży. W tym celu od 2000 roku w Centrum Caritas w Poznaniu duszpasterze oraz wolontariusze świeccy prowadzą Punkt Konsultacyjny Caritas dla Młodzieży Uzależnionej. Punkt ten udziela także pomocy lekarskiej oraz współdziała z ośrodkami dla uzależnionych i Punktem Pomocy Psychologicznej. Od 2004 roku przy Punkcie Konsultacyjnym działa grupa Anonimowych Narkomanów. Prowadzone są w nim również szkolenia dla duszpasterzy zajmujących się problemem uzależnień.

Przykładem troski o uzależnioną młodzież jest parafia pw. św. Mikołaja w Wierzenicy. Na jej terenie, w ramach Caritas Archidiecezji Poznańskiej, powstał NZOZ Katolicki Ośrodek Wychowania

i terapii Uzależnień „Wierzenica”, w którym będą powracali do zdrowia młodzi uzależnieni ludzie.

863. Odpowiedzią na problem bezdomności jest porozumienie i współpraca Caritas Archidiecezji Poznańskiej ze Zgromadzeniem Księży Pallotyńów. Pod ich zarządem prowadzony jest Dom Charytatywny „Przystań”, mieszczący się w Poznaniu przy ul. Krańcowej 15. Jednorazowo jest on w stanie przyjąć 50 osób, a w sytuacjach kryzysowych do 100 osób. Dom prowadzi jadłodajnię, łaźnię, aptekę, gabinet lekarski. Posiada także kaplicę. Zapewnia opiekę duszpasterską.

Problem
bezdomności

Niezależnie od Caritas na terenie miasta Poznania działają:

- a) Schronisko dla Bezdomnych Towarzystwa Pomocy im. św. Brata Alberta, ul. Widłakowa 3, 61-680 Poznań, tel. 061-820 64 81,
- b) Fundacja Pomocy Wzajemnej „Barka”, ul. św. Wincentego 6/9, 61-003 Poznań, tel. 061-877 22 65, 061-877 05 06,
- c) Samorządowy Ośrodek dla Bezdomnych, ul. Michałowo 68, 61-314 Poznań – Szczepankowo, tel. 061-879 82 12,
- d) Wielkopolskie Centrum Pomocy Blizniemu „Markot”, ul. Starołęcka 36/38, 61-361 Poznań, tel. 061-879 33 54,
- e) Hotel-Schronisko „Pro Vita” im. bł. E. Bojanowskiego Fundacji Pomocy Samotnej Matce, ul. Botaniczna 2, 60-584 Poznań, tel. 061-847 59 37.

Opierają one swoją działalność na funduszach państwowych i samorządowych.

Bezdomni otrzymują też szczególne wsparcie duchowe i materialne przy jadłodajniach Caritas w Poznaniu. W okresie Bożego Narodzenia i Wielkanocy organizowane są spotkania z możliwością przystąpienia do sakramentów św., a także nawiązania kontaktów, dzięki którym rozwija się pomoc indywidualna. Organizowane są też uroczyste spotkania wigilijne i śniadania wielkanocne dla ponad 1000 osób. W obsługę włącza się wolontariat młodzieży, a także Parafialne Zespoły Caritas.

864. Caritas Archidiecezji Poznańskiej organizuje stałą pomoc dla rodzin wielodzietnych i z problemami, dla osób ubogich, bezrobotnych i bezdomnych oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym. Główny ciężar tej pomocy spoczywa na Parafialnych Zespołach Caritas, które posiadają najlepsze i najszybsze informacje o osobach potrzebujących.

Pomoc parafii

W związku z aktualną sytuacją ekonomiczną kraju i ograniczonymi możliwościami finansowymi mniejszych parafii, taką pomoc dla potrzebujących uruchamia Centrum Caritas Archidiecezji Poznań-

skiej. Wymaga to odpowiednich wniosków Parafialnych Zespołów Caritas, poświadczonych przez duszpasterzy. Tylko w samym Centrum z takiej pomocy korzysta około 1000–1500 osób rocznie. Otrzymują one pomoc finansową za pośrednictwem Parafialnych Zespołów Caritas, które decydują o formie wsparcia (np. bony do Baru „Caritas”), a także w ostatnim czasie pomoc żywnościową z Unii Europejskiej, z programu pomocowego PEAD dla najuboższych mieszkańców (około 800 ton rocznie).

Na terenie Archidiecezji Poznańskiej poprzez sieć Parafialnych Zespołów Caritas stałą opieką objętych jest 10 tysięcy osób.

Wolontariat **865.** Kościół tworzy specyficzną grupę chrześcijańskiego wolontariatu, opartego na poznawaniu i naśladowaniu Chrystusa, Jego miłosierdzia wobec potrzebujących w duchu nowej ewangelizacji.

Podjęcie dzieł prowadzonych przez Caritas na terenie Archidiecezji Poznańskiej stało się możliwe także dzięki pomocy świeckich wolontariuszy, wrażliwych na potrzeby bliźnich.

Wychodząc naprzeciw potrzebom tej grupy, powołano duszpasterza wolontariatu, który działa w ramach Caritas Archidiecezji Poznańskiej. Duszpasterską opieką objęty jest zarówno wolontariat kościelny, jak i świecki, zgromadzony w organizacjach pozarządowych. Świeccy wolontariusze wymagają stałej troski formacyjnej, ze szczególnym akcentem na wartości chrześcijańskie.

Zadania szeroko pojętego wolontariatu uregulowała ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Institucje współpracujące z Caritas **866.** Caritas Archidiecezji Poznańskiej w sprawach dotyczących posługi charytatywnej współpracuje z takimi instytucjami i organizacjami jak:

- a) zgromadzenia zakonne męskie:
  - Federacja Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri (Księża Filipini);
  - Stowarzyszenie Apostolstwa Katolickiego (Księża Pallotyni);
  - Towarzystwo Chrystusowe dla Polonii Zagranicznej (Księża Chrystusowcy);
  - Towarzystwo św. Franciszka Salezego (Księża Salezianie);
  - Zgromadzenie Misjonarzy Słowa Bożego (Księża Werbiści);
  - Zgromadzenie Misjonarzy św. Rodziny;
  - Zgromadzenie Zmartwychwstania Pana Naszego Jezusa Chrystusa (Księża Zmartwychwstańcy);

- b) zgromadzenia zakonne żeńskie:
- Zgromadzenie Sióstr św. Feliksa z Kantalicjo (Siostry Felicjanki);
  - Zgromadzenie Sióstr Franciszkanek Rodziny Maryi (Siostry Franciszkanek);
  - Zgromadzenie Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia;
  - Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego á Paulo (Siostry Szarytki);
  - Zgromadzenie Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu (Siostry Nazaretanki);
  - Zgromadzenie Sióstr Posługujących Ubogim (Siostry Albertynki);
  - Zgromadzenie Sióstr Służebniczek bł. Edmunda Bojanowskiego (Siostry Służebniczek);
  - Zgromadzenie Sióstr Urszulanek Serca Jezusa Konającego (Siostry Urszulanki SJK);
  - Zgromadzenie Sióstr Zmartwychwstania Pana Naszego Jezusa Chrystusa (Siostry Zmartwychwstanki);
- c) organizacje katolików świeckich:
- Hospicjum im. św. Jana Kantego;
  - Stowarzyszenie Ewangelicznej Pomocy Więźniom „Bractwo Więzienne”;
  - Stowarzyszenie Lekarzy Katolickich;
  - Katolickie Stowarzyszenie Pielęgniarek i Położnych;
  - Stowarzyszenie Rodzin Katolickich;
  - Katolicki Telefon Zaufania;
- d) inne instytucje i organizacje, np.:
- Ochotnicze Hufce Pracy;
  - Domy Dziecka;
  - Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci Niewidomych i Niedowidzących w Owińskach;
  - Fundacja Pomocy Wzajemnej „Barka”;
  - Wielkopolskie Centrum Pomocy Bliźniemu „Markot”, w ramach którego funkcjonuje Młodzieżowy Ruch na Rzecz Przeciwdziałania Narkomanii „Monar”;
  - Centrum Pomocy Rodzinie w Poznaniu
  - Wspólnota Arka Ł Arche Poznań.

867. Do głównych zadań Caritas Archidiecezji Poznańskiej należy formacja wolontariatu i osób związanych z Caritas przez głębsze poznanie Chrystusa i ewangelicznej *caritas* oraz zwiększenie profesjonalizmu

Formacja

działań. Formacją objęci są m.in. dekanalni referenci Caritas, opiekunowie Szkolnych Kół Caritas, wolontariat świetlic, stypendyści, wychowawcy i kierownicy kolonii. Od 1998 roku odbywają się coroczne spotkania formacyjne w Arcybiskupim Seminarium Duchownym w Poznaniu, prowadzone przez wolontariuszy Caritas, przygotowujące do roli wychowawców i kierowników kolonii.

Największą grupę objętą formacją charytatywną stanowią członkowie Parafialnych Zespołów Caritas. Formacji tej służą spotkania rejonowe związane z Tygodniem Miłosierdzia: na Świętej Górze w Gostyniu, w Pniewach, Rakoniewicach, Obornikach Wlkp., Szamotułach i Poznaniu, oraz dni skupienia. Ważną rolę w formowaniu wolontariatu zgromadzonego w Parafialnych Zespołach Caritas odgrywają rekolekcje formacyjno-szkoleniowe na Świętej Górze w Gostyniu i w Pniewach. Obowiązek prowadzenia formacji charytatywnej spoczywa także na duszpasterzach parafii, którzy prowadzą ją w ramach comiesięcznych spotkań.

Osobne grupy formacyjne stanowią pracownicy Centrum Caritas Archidiecezji Poznańskiej oraz pracownicy Baru „Caritas”. Grupy te uczestniczą co kwartał w Mszach św. połączonych z konferencją formacyjną. Pracownicy Centrum Caritas biorą także udział w spotkaniach edukacyjnych organizowanych przez Caritas Polska.

Nowa sytuacja społeczna i polityczna, wejście Polski do Unii Europejskiej, uchwalenie nowego ustawodawstwa państwowego w zakresie działalności charytatywnej motywuje osoby niosące pomoc charytatywną do ciągłej formacji.

NAUCZANIE KOŚCIOŁA

Tajemnica Bożego
Miłosierdzia

868. W Jezusie Chrystusie Bóg objawił miłosierdzie całemu światu, aby w Duchu Świętym uczynić je treścią życia Ludu Bożego. Tajemnica Bożego Miłosierdzia stanowi źródło misji charytatywnej Kościoła i staje się inspiracją w działalności wszystkich zaangażowanych w jego dzieła dobroczynne. Słowa Chrystusa, zawarte w Ewangelii św. Mateusza, pouczają nas: „[...] byłem głodny, a daliście Mi jeść; byłem spragniony, a daliście Mi pić; byłem przybyszem, a przyjęliście Mnie; byłem nagi, a przyodzialiście Mnie; byłem chory, a odwiedziliście Mnie; byłem w więzieniu, a przyszliście do Mnie” (Mt 25, 35–36). Do Królestwa Bożego wchodzi się przez pełnienie uczynków miłosierdzia „Wszystko, co uczyniliście jednemu z tych braci moich najmniejszych,

Mnieście uczynili” (Mt 25, 40). Człowiek potrzebujący pomocy powinien stawać się dla chrześcijanina obrazem Chrystusa.

Przejmując nauczanie Chrystusa, Kościół stał się narzędziem Bożego Miłosierdzia. „Kościół żyje swoim autentycznym życiem, kiedy wyznaje i głosi miłosierdzie – najwspanialszy przymiot Stwórcy i Odkupiciela – i kiedy ludzi przybliża do Zbawicielowych źródeł miłosierdzia, których jest depozytariuszem i szafarzem” (DMI 13).

Tajemnica Bożego Miłosierdzia urzeczywistnia się w Kościele od początków jego istnienia i wyraża się także na wielu płaszczyznach działalności charytatywnej. Ta funkcja Kościoła (*diakonia*) wraz z pozostałymi (*martiria, leiturgia, koinonia*) składa się na istotę jego zbawczego posłannictwa. Wzorem wspólnoty miłości (*communio*) i wzajemnej posługi (*diakonia*) pozostaje dla wierzących wspólnota uczniów Chrystusa, która, po Jego Wniebowstąpieniu, pod przewodnictwem św. Piotra i jego następców niesie pomoc potrzebującym. „Miłość bliźniego zakorzeniona w miłości Boga jest przede wszystkim powinnością każdego poszczególnego wierzącego, ale jest także zadaniem całej wspólnoty kościelnej, i to na każdym jej poziomie: od wspólnoty lokalnej, przez Kościół partykularny, aż po Kościół powszechny w jego wymiarze globalnym. Również Kościół jako wspólnota winien wprowadzać miłość w czyn. Konsekwencją tego jest fakt, że miłość potrzebuje również organizacji, aby w sposób uporządkowany mogła służyć wspólnocie” (DCE 20).

869. Posługa charytatywna w Kościele winna mieć zawsze charakter chrystocentryczny. Źródłem i celem posługi charytatywnej Kościoła jest miłość Chrystusa (por. 2 Kor 5, 14). Caritas służy Chrystusowi w człowieku i Caritas służy człowiekowi jak Chrystus. „Caritas Christi urget nos” – „Miłość Chrystusa przynagła nas”. Należy jednak podkreślić, że miłość Chrystusa jest czymś nieporównywalnie większym i piękniejszym niż cała działalność charytatywna Kościoła oraz wszystkich Caritas kontynentalnych, krajowych, diecezjalnych i parafialnych razem wziętych.

Pełnienie dzieł miłosierdzia było i jest ważnym zadaniem Kościoła. Jeżeli liturgia musi być sprawowana w łączności ze swoim biskupem; jeżeli nauczanie musi być wierne Magisterium Kościoła, to również posługa miłosierdzia musi być realizowana w jedności z pasterzami Kościoła (por. Ef 2, 20). Włączający się w dzieła charytatywne niosą pomoc w imieniu własnym, a także w imieniu Kościoła. Struktura lub organizacja, uznająca się za katolicką, realizuje wskazania swojego biskupa diecezjalnego. Pełnienie posługi charytatywnej w Kościele

Posługa
charytatywna
zadaniem Kościoła

posiada znamiona apostołatu i jest specyficzną formą reprezentowania Kościoła. „Organizacje charytatywne Kościoła, począwszy od Caritas (diecezjalnej, narodowej i międzynarodowej), muszą zrobić wszystko, co możliwe, aby były do dyspozycji odpowiednie środki i nade wszystko, by byli ludzie, którzy podejmą takie zadania. [...] Kompetencja zawodowa jest tu pierwszym, podstawowym wymogiem, ale ona sama nie wystarczy. Chodzi bowiem o istoty ludzkie, a osoby ludzkie zawsze potrzebują czegoś więcej niż technicznie poprawnej opieki. Potrzebują człowieczeństwa. [...] Dlatego takim pracownikom oprócz przygotowania profesjonalnego potrzeba również, i nade wszystko, «formacji serca»: trzeba ich prowadzić ku takiemu spotkaniu z Bogiem w Chrystusie, które by budziło w nich miłość i otwierało ich serca na drugiego, tak aby miłość bliźniego nie była już dla nich przykazaniem nałożonym niejako z zewnątrz, ale konsekwencją wynikającą z ich wiary, która działa przez miłość (por. Ga 5, 6)” (DCE 31a).

Sobór Watykański II przypomniał, że posługa charytatywna stanowi istotny element duszpasterskiej działalności Kościoła. Uczył, że jest obowiązkiem i niezbywalnym prawem Ludu Bożego oraz „[...] może i powinna dziś ogarniać swym zasięgiem wszystkich bez wyjątku ludzi i wszystkie potrzeby. Gdziekolwiek znajdują się ludzie, którym brak pokarmu i napoju, ubrania, mieszkania, lekarstw, pracy, oświaty, środków do prowadzenia życia godnego człowieka, ludzie nękani chorobami i przeciwnościami, cierpiący wygnanie i więzienie, tam miłość chrześcijańska winna ich szukać i znajdować, troskliwie pocieszać i wspierać” (DA 8).

Posługa charytatywna i rozwijanie młodego wolontariatu – także według Benedykta XVI – stanowią szkołę życia i uczy solidarności, gotowości do dawania nie tylko czegoś, ale siebie samych. Antykulturze śmierci, której wyrazem jest na przykład używanie narkotyków, przeciwstawia się miłość, która nie szuka siebie samej, ale która właśnie w gotowości „utracenia siebie” (por. Łk 17, 33 i nn) dla drugiego jawi się jako kultura życia (por. DCE 30b).

Miłosierdzie akcentował w swoim nauczaniu Ojciec Święty Jan Paweł II, wzywając do „nowej wyobraźni miłosierdzia”, której „przejawem będzie nie tyle i nie tylko skuteczność pomocy, ale zdolność bycia bliźnim dla cierpiącego człowieka, solidaryzowania się z nim tak, aby gest pomocy nie był odczuwany jako poniżająca jałmużna, ale jako świadectwo braterskiej wspólnoty dóbr” (NMI 50). Myśli te podjął także papież Benedykt XVI, pisząc w swej pierwszej encyklice, że „*Caritas* nie jest dla Kościoła rodzajem opieki społecznej, ale należy do jego natury, jest niezbywalnym wyrazem jego istoty” (DCE 25a).

ZADANIA

870. Wspólnota wiernych w Archidiecezji Poznańskiej, kierując się nauczaniem Kościoła, powinna nieustannie poszerzać zakres działalności charytatywnej. Dlatego winna dokładniej rozeznawać duchowe i materialne potrzeby wiernych. Adresatami posługi charytatywnej są ubodzy, chorzy, bezdomni, emigranci, bezrobotni, zepchnięci na margines życia, wykluczeni ze społeczeństwa, osamotnieni, prześladowani za przekonania, pozbawieni praw ludzkich. Taka sytuacja wymaga ustawicznego wysiłku w podejmowaniu nowych wyzwań i stałej wrażliwości w imię Chrystusa. W pierwszej kolejności trzeba – według słów Ojca Świętego Jana Pawła II – nieustannie uczyć się, jak być bliźnim dla cierpiącego człowieka. Następnie trzeba przejść od „miłosierdzia słów” do „miłosierdzia czynów”, albowiem to drugie nadaje moc pierwszemu.

Zachować
chrześcijańską
tożsamość

Caritas Archidiecezji Poznańskiej we wszystkich wyżej wymienionych obszarach działania powinna współpracować z innymi instytucjami świeckimi o charakterze charytatywnym, zachowując przy tym swoją chrześcijańską tożsamość. Należy pamiętać o tym, że Caritas nie może zastępować instytucji państwowych, powołanych do konkretnych zadań i nie może wkraczać w ich kompetencje, chociażby ze względów prawnych. Caritas powinna działać według zasady, że podejmuje się tylko te zadania, które jest się w stanie zrealizować. Ponadto chrześcijańska działalność charytatywna „[...] musi być niezależna od partii i ideologii. Nie jest środkiem do zmieniania świata w sposób ideologiczny i nie pozostaje na usługach światowych strategii, ale jest aktualizacją tu i teraz miłości, której człowiek potrzebuje zawsze” (DCE 31b).

W Archidiecezji Poznańskiej kształtowanie takich postaw powinno dokonywać się na trzech poziomach: rodziny, parafii, diecezji.

871. Rodzina chrześcijańska jest pierwszym miejscem kształtowania postawy charytatywnej, która wyraża się poprzez troskę o osoby najmłodsze, najsłabsze, także te nienarodzone, o osoby w podeszłym wieku, często niesamodzielne z powodu choroby lub braku sił, oraz o osoby pozostające w różnorodnej potrzebie wskutek niepełnosprawności, braku pracy lub mieszkania czy nieprzystosowania społecznego. Kształtowaniu takiej postawy służy cały proces wychowawczy, w którym rodzinę wspierać muszą szkoła, Kościół (poprzez katechizację i duszpasterstwo) oraz państwo. Także środki społecznego

Wspierać rodzinę

przekazu powinny włączać się w ten proces poprzez promowanie postawy solidarności z potrzebującymi pomocy.

W tych niezmiernie ważnych ze społecznego punktu widzenia zadaniach rodzinę wspierać musi zwłaszcza Caritas poprzez działalność prowadzoną w parafiach i na szczeblu diecezji.

Powoływać
Parafialne
Zespoły Caritas

872. Poza rodziną permanentne kształtowanie postawy charytatywnej winno się dokonywać w parafii. Szczególne zadanie – określone m.in. w Archidiecezjalnym Programie Duszpasterskim – przypada w tym względzie osobom duchownym. Winny one budzić w wiernych ducha miłosierdzia, który uzdalnia do otwartości na potrzeby bliźnich i rodzi gotowość niesienia im pomocy.

W celu właściwego zorganizowania pracy charytatywnej konieczne jest powołanie w każdej parafii Archidiecezji Parafialnego Zespołu Caritas. Sposób powołania Zespołu i szczegółowe wskazania dotyczące jego funkcjonowania zawierają: wydana przez Komisję Charytatywną Konferencji Episkopatu Polski *Instrukcja o pracy charytatywnej Kościoła katolickiego* z 2000 roku oraz wydany przez Arcybiskupa Poznańskiego *Regulamin Parafialnego Zespołu Caritas* (zob. Aneksy w tomie [prawnym] dokumentów synodalnych).

Zadaniem Parafialnego Zespołu Caritas jest mobilizowanie wspólnoty parafialnej do wspierania działalności charytatywnej ofiarami, czynem i modlitwą, rozeznanie potrzeb środowiskowych parafii, a także zbieranie informacji o potrzebujących wsparcia.

Pola pracy
Parafialnego
Zespołu Caritas

873. Działanie Parafialnego Zespołu Caritas powinno obejmować:

- a) zapewnienie opieki osobom chorym (odwiedziny chorych w domach przez kapłana sprawującego sakramenty św. oraz pomoc wolontariuszy);
- b) organizowanie spotkań dla osób chorych, starszych i niepełnosprawnych, a także różnych form wypoczynku;
- c) organizowanie w parafii dni chorych;
- d) organizowanie spotkań, półkolonii, wspólnych wyjazdów dla dzieci i młodzieży („Wakacje z Bogiem”);
- e) tworzenie parafialnych grup wolontariatu, np. nauczycieli, wychowawców kolonii, lekarzy i pielęgniarek;
- f) zakładanie punktów konsultacyjnych: prawniczych, medycznych oraz dla osób uzależnionych;
- g) współpraca z Chrześcijańskim Centrum Mediacyjno-Adopcyjnym w Poznaniu;

- h) zbieranie wśród wiernych jałmużny na potrzeby biednych do puszek Caritas przy różnych okazjach (odpusty, festyny, rocznice, rekolekcje), a także ofiar do „Skarbonki Świętego Antoniego”;
- i) udostępnianie informacji o działalności Parafialnego Zespołu Caritas (np. w gablocie ogłoszeń);
- j) zorganizowanie na terenie parafii punktu, w którym można by gromadzić odzież przeznaczoną dla biednych;
- k) utworzenie w wielkomiejskich parafiach, w miarę możliwości i potrzeb, placówki doraźnego dożywiania dzieci i ludzi ubogich (np. jadłodajni),
- l) utworzenie i zaopiekowanie się świetlicą, w której dzieci i młodzież mogłyby spędzać wolny czas, otrzymać pomoc w nauce, a także zjeść posiłek;
- m) organizowanie w szkołach pomocy charytatywnej przez powoływanie Szkolnych Kół Caritas.

Parafialny Zespół Caritas powinien dokładać starań, aby parafia stała się prawdziwą wspólnotą miłości. W tym celu powinien:

- a) prowadzić stałą formację duchową członków, brać udział w regionalnych spotkaniach formacyjnych, dniach skupienia organizowanych przez Caritas Archidiecezji Poznańskiej oraz przez dekanalnych referentów Caritas;
- b) uroczyście obchodzić święta związane z miłosierdziem chrześcijańskim, np. Niedzielę Miłosierdzia Bożego (II Niedziela Wielkanocy), św. Urszuli Ledóchowskiej – Patronki Caritas Archidiecezji Poznańskiej (29 maja), św. Antoniego Padewskiego (13 czerwca), św. Brata Alberta (17 czerwca), bł. Edmunda Bojanowskiego (7 sierpnia), św. Wincentego á Paulo (27 września),
- c) kultywować parafialne i rodzinne zwyczaje charytatywne, np. Tydzień Miłosierdzia, dni chorych, mikołajki, Wigilię, spotkania opłatkowe itp., a także obchodzenie świąt patronalnych właściwych dla danej parafii i dekanatu.

Problemem społecznym jest nadal bezrobocie, dlatego należy wspierać wszelkie inicjatywy ułatwiające znalezienie pracy. Kościelne osoby prawne winny, w miarę możliwości, zatrudniać, zgodnie z ustawodawstwem, osoby bezrobotne. Należy jednak zauważyć, że ustawowe przeciwdziałanie bezrobociu jest zadaniem odpowiednich instytucji państwowych, np. Urzędu Pracy.

Kolejnym zadaniem Caritas parafialnej powinna być pomoc osobom uzależnionym od alkoholu. Podstawową przyczyną powiększania

się grupy osób uzależnionych jest wysokie bezrobocie. Łatwy dostęp do alkoholu, a także możliwość nabywania alkoholu przez nieletnich nakłada na duszpasterzy obowiązek dodatkowej troski o wychowanie do trzeźwości. W realizację tego zadania winny włączać się Parafialne Zespoły Caritas, np. poprzez udzielanie informacji o specjalistycznych punktach konsultacyjnych oraz grupach wsparcia, np. Anonimowych Alkoholików. Te działania winny koordynować dekanalni referenci ds. trzeźwości.

Ze względu na narastający, głównie wśród młodzieży, problem uzależnienia od narkotyków i środków psychotropowych, osoby uzależnione należy objąć duszpasterską troską poprzez organizowanie na terenie parafii rekolekcji, odczytów, spotkań, a także wolontariatu pomocy lekarskiej, psychologicznej i prawnej oraz ułatwianie im kontaktu z Punktem Konsultacyjnym Caritas Archidiecezji Poznańskiej w celu rozpoczęcia leczenia lub skierowania do ośrodków wychowania i terapii.

Szczególnym zadaniem niektórych parafii jest opieka nad więźniami. Duszpasterska praca księży kapelanów, w porozumieniu z dyrekcją zakładu karnego, może być poszerzona o działania osób świeckich. Winni je podejmować odpowiednio przygotowani członkowie wspólnot i ruchów religijnych, w tym Stowarzyszenia Ewangelicznej Pomocy Więźniom „Bractwo Więzienne”, działającego na terenie Archidiecezji Poznańskiej.

Parafialne Zespoły Caritas powinny także nawiązywać kontakt i podejmować współpracę z instytucjami państwowymi, samorządowymi i społecznymi. Sprzyja to wymianie informacji, pozyskiwaniu celowych dotacji, a także zapobiega nadużywaniu pomocy, np. przez notorycznych żebraków.

Staranną opieką duszpasterską należy otoczyć wolontariuszy, wywodzących się często z kręgu pracowników służby zdrowia. Troska duszpasterska oraz odpowiedzialność za ich formację spoczywa na parafii, w tym na Caritas parafialnej, np. przez organizowanie dla nich rekolekcji i dni skupienia.

Zadania
Centrum Caritas
Archidiecezji
Poznańskiej

874. Poza rodziną i parafią formacja charytatywna powinna być realizowana na poziomie Archidiecezji. Pewne działania charytatywne mogą być bowiem podejmowane i realizowane jedynie na szczeblu archidiecezjalnym. Należą do nich:

- a) współpraca z Caritas Polska i innymi Caritas diecezjalnymi w Polsce;
- b) organizowanie ogólnopolskich dzieł charytatywnych;

- c) organizowanie zbiórek okresowych oraz w wypadku klęsk żywiołowych w kraju i za granicą;
  - d) rozpoznawanie potrzeb na odcinku charytatywnym, a także opracowywanie zadań i projektów w skali Archidiecezji;
  - e) stałe współdziałanie ze zgromadzeniami zakonnymi na terenie Archidiecezji we wspólnym prowadzeniu dzieł miłosierdzia;
  - f) prowadzenie „Caritas Poznańska – Zakładu Charytatywno-Opiekuńczego” jako organizacji pożytku publicznego i koordynacja jego działań.
  - g) koordynowanie działań przez dekanalnych referentów charytatywnych, którzy animują pracę charytatywną w swoich dekanatach oraz przygotowują roczne sprawozdania i niezbędne rozliczenia;
  - h) zwiększenie troski o powoływanie Parafialnych Zespołów Caritas oraz aktywne koordynowanie działań zespołów już istniejących;
  - i) przygotowywanie materiałów pomocniczych dla Parafialnych Zespołów Caritas i Szkolnych Kół Caritas;
  - j) organizowanie archidiecezjalnych spotkań wolontariatu w ramach Dnia Wolontariusza, obchodzonego w katedrze poznańskiej w święto Podwyższenia Krzyża Świętego (14 września);
  - k) organizowanie i formowanie nowego młodego wolontariatu na poziomie szkoły (Szkolne Koła Caritas) i parafii;
  - l) nawiązywanie współpracy przez Centrum Caritas Archidiecezji Poznańskiej oraz Parafialne Zespoły Caritas z samorządami (na poziomie województwa, powiatu, gminy, miasta) oraz z organizacjami pozarządowymi (stowarzyszenia, fundacje o charakterze charytatywnym, kierujące się duchem chrześcijańskiej *caritas*) oraz pomoc w odpowiednim przygotowaniu do korzystania z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej;
  - m) współpraca z mediami.
- Szczegółowe zadania Caritas Archidiecezji Poznańskiej to:
- a) prowadzenie Formacyjno-Edukacyjnego Centrum Wolontariatu przy Centrum Caritas Archidiecezji Poznańskiej;
  - b) podejmowanie działań w celu uwrażliwiania katechetów świeckich na posługę charytatywną Kościoła lokalnego;
  - c) pomoc w rozwoju istniejących w Archidiecezji domów matki i dziecka;
  - d) troska o jadłodajnie dla ubogich, bezdomnych i bezrobotnych;
  - e) otwieranie, na miarę potrzeb i możliwości, noclegowni na obszarze miasta Poznania;

- f) utworzenie nowych stacji medycznych Caritas, troska o osoby starsze, terminalnie chore przez zakładanie, w miarę możliwości, nowych hospicjów w oparciu o doświadczenie Hospicjum im. św. Jana Kantego oraz w oparciu o Katolickie Stowarzyszenie Lekarzy i Katolickie Stowarzyszenie Pielęgniarek i Położnych;
- g) rozwinięcie nowych form opieki wobec emigrantów;
- h) rozwinięcie nowych form opieki wobec bezrobotnych;
- i) rozwijanie NZOZ Katolickiego Ośrodka Wychowania i Terapii Uzależnień „Wierzenica”;
- j) promowanie istniejących i tworzenie nowych punktów konsultacyjnych dla młodzieży, jako konkretna odpowiedź na zgłaszane problemy rodzin w wychowaniu młodego pokolenia;
- k) bardziej aktywne objęcie troską i wsparcie istniejących ruchów Anonimowych Alkoholików i Anonimowych Narkomanów, innych ruchów trzeźwościowych i abstynenckich oraz ożywienie Krucjaty Wyzwolenia Człowieka, działającej wśród młodego pokolenia katolików;
- l) organizowanie wypoczynku, rekolekcji i pielgrzymek dla chorych;
- m) organizowanie „Wakacji z Bogiem” dla dzieci i młodzieży w oparciu o ofiary zebrane w ramach akcji: „Wigilijne Dzieło Pomocy Dzieciom”, „Wielkopostne Skarbonki Caritas” i „Wielkanocne Paschaliki Caritas”.

Caritas Archidiecezji Poznańskiej we wszystkich wyżej wymienionych obszarach działania powinna współpracować z instytucjami świeckimi o charakterze charytatywnym. Nie może jednak zastąpić instytucji państwowych, powołanych do konkretnych zadań. Istnieje potrzeba przygotowania odpowiednich osób pracujących w administracji Caritas, zdolnych do współpracy z instytucjami państwowymi, samorządowymi, społecznymi oraz strukturami Caritas w Polsce i za granicą. W przygotowaniu takich osób konieczna jest współpraca z Wydziałem Teologicznym UAM. Arcybiskupie Seminarium Duchowne w Poznaniu przygotowując duchownych winno ich także uwrażliwiać na działalność charytatywną w parafiach. Do tradycji podejmowania dzieł miłosierdzia należy nawiązywać w ramach Formacji Stałej Prezbiterów, realizowanej w skali całej Archidiecezji Poznańskiej.

35. BUDOWNICTWO KOŚCIELNE I OCHRONA ZABYTEKÓW

AKTUALNA SYTUACJA

875. Chrześcijańskie świątynie są miejscem i znakiem obecności Boga, a ich przeznaczeniem jest sprawowanie kultu. W nich gromadzi się wspólnota wierzących, by słuchać Słowa Bożego, sprawować Eucharystię i inne sakramenty święte. Są też szczególnym miejscem modlitwy wspólnotowej i indywidualnej, a zwłaszcza adoracji Najświętszego Sakramentu.

Świątynia
centrum kultu

876. Kościoły i kaplice stanowią żywą księgę naszej chrześcijańskiej i zarazem narodowej kultury, a ich losy powiązane są ściśle z dziejami narodu i państwa. Potwierdzeniem tego są losy katolickich świątyń w czasie II wojny światowej, kiedy to prawie wszystkie zostały zamknięte dla wiernych i zamienione na różnego rodzaju magazyny. Katolicy narodowości polskiej mogli korzystać, i to w sposób bardzo ograniczony, z dwóch kościołów w Poznaniu (pw. Matki Boskiej Bolesnej i św. Wojciecha), a poza Poznaniem otwarty był dla nich mniej więcej jeden kościół na powiat. Po zakończeniu działań wojennych wierni razem z ocalałymi z wojennego pogromu kapłanami przystąpili do odbudowy uszkodzonych przez wojnę świątyń, przy czym świątynie, które uległy spaleni, wznoszono od fundamentów (np. w Mosinie).

Świątynie w czasie
II wojny światowej

877. Po II wojnie światowej trzeba było rozwiązać problem dużej liczby świątyń pozostawionych przez chrześcijan innych wyznań, przeważnie narodowości niemieckiej, którzy opuścili tereny, na których dotąd zamieszkiwali. W ogromnej większości świątyniami tymi zaopiekowały się parafie katolickie, ratując je w ten sposób przed rozbiórką czy przeznaczeniem na cele pozareligijne albo przed zniszczeniem. Wiele z tych świątyń stało się z czasem kościołami parafialnymi dla nowych mieszkańców, inne pełnią funkcję kościołów filialnych.

Budownictwo
kościelne w latach
1945–1980

W warunkach systemu politycznego, jaki zapanował w Polsce po II wojnie światowej, Kościół katolicki nie mógł w sposób wolny pełnić swojej misji. Widoczne to było bardzo wyraźnie w dziedzinie budownictwa sakralnego. Po upływie stosunkowo krótkiego czasu od zakończenia wojny zaczęła się rozbudowa Poznania, a także innych miast na terenie Archidiecezji Poznańskiej. Powstawały nowe osiedla,

zwłaszcza o zabudowie wielorodzinnej, blokowej, liczące dziesiątki tysięcy mieszkańców, w których nie można było zbudować nawet bardzo skromnej świątyni. Tak było w poznańskich dzielnicach Wino-grady, a później także na Piątkowie, Ratajach, Górczynie, Grunwal-dzie, Jeżycach i Dębca.

Poza Poznaniem pod względem liczby mieszkańców rozwijały się takie miasta, jak: Leszno, Śrem, Czarnków, Kościan, Swarzędz, Obor-niki Wlkp., a ponadto Ostrów Wlkp. (należący obecnie do Diece-zji Kaliskiej) oraz Chodzież i Murowana Goślina (które przeszły do Archidiecezji Gnieźnieńskiej).

Przez długie lata władze państwowe nie zgadzały się na budowę jakichkolwiek obiektów kościelnych. Dopiero w latach siedemdzie-siątych zaczęły udzielać pierwszych zezwoleń, przy czym nadal nie było zgody na obiekty nowe, lecz pozwalano na remonty i przebu-dowę obiektów dotąd istniejących. Niekiedy w oparciu o takie pozwo-lenie rozpoczynano faktycznie budowę nowego kościoła na miejscu poprzedniego (np. w Poznaniu kościół pw. św. Krzyża i kościół pw. św. Andrzeja Boboli). Czasem zgadzano się na budowę nowej świątyni w miejsce dotychczasowego drewnianego baraku (np. w Poznaniu kościoły pw.: św. Jana Kantego, św. Wawrzyńca, Ducha Świętego, św. Jana Bosko, św. Józefa). Zdarzało się, że udzielone oficjalnie pozwo-lenie dotyczyło budowy domu katechetycznego, a w rzeczywistości wznoszono kościół (np. w Poznaniu kościół pw. Pierwszych Polskich Męczenników, w Lesznie – pw. św. Józefa), co określiło specyficzną architekturę tych świątyń. Niekiedy przekształcano kostnice cmen-tarne na kaplice (Poznań – cmentarze przy ul. Nowina, Bluszczowej i Samotnej). Zdarzało się też, że wierni wymuszali zgodę na powstanie nowej świątyni, dokonując adaptacji budynku mieszkalnego (Luboń – pw. św. Maksymiliana M. Kolbego) bądź budynku gospodarczego (Jerka). Sytuację tamtego czasu dobrze charakteryzują słowa papieża Jana Pawła II wypowiedziane w czasie konsekracji kościoła w Kra-kowie-Mistrzejowicach, jaka miała miejsce podczas jego pielgrzymki do Polski w 1983 roku: „Pamiętam pierwsze początki tego trudnego, po ludzku ryzykownego dzieła, które łączyły się z salką katechetyczną i do niej dołączonym zadaszeniem na ołtarz. Odprawiałem przy tym ołtarzu pierwszą mistrzejowicką pasterkę w 1971 roku. Do salki przy-chodziły dzieci i młodzież na katechizację, przy ołtarzu, pod gołym niebem, gromadzili się – przy bardzo różnej pogodzie – parafianie, z coraz to bardziej rozbudowującego się osiedla Mistrzejowice” (Jan Paweł II, *Homilia w czasie konsekracji kościoła św. Maksymiliana Kol-bego*, Kraków – Nowa Huta, 22 czerwca 1983 roku).

Przełom w budownictwie kościelnym nastąpił dopiero z początkiem lat osiemdziesiątych i miało to ścisły związek z dokonującymi się w Polsce przemianami społeczno-politycznymi. Wtedy też Archidiecezja Poznańska, podobnie jak inne diecezje w Polsce, podjęła ogromny wysiłek próbując zaradzić potrzebom narosłym w tej dziedzinie przez całe dziesiątki lat. Na przestrzeni dwudziestu kilku lat zbudowano ponad 70 kościołów i około 50 kaplic, a ponadto wiele domów parafialnych, kaplic cmentarnych i domów pogrzebowych. Część z tych budowli po zmianie granic Archidiecezji Poznańskiej znalazła się w Diecezji Kaliskiej i Archidiecezji Gnieźnieńskiej.

878. Zadanie budowy kościołów powierzano najczęściej kapłanom młodym, z kilkuletnim doświadczeniem duszpasterskim, którzy otrzymując takie zlecenie musieli się uczyć naraz wielu rzeczy: załatwiania formalności prawnych związanych z przejęciem terenu pod budowę, rozmów z architektami, załatwiania pozwoleń z wielu urzędnikami, nabywania i gromadzenia materiałów budowlanych, organizowania ludzi, gromadzenia środków. Trzeba też podkreślić, że wszystkie obiekty sakralno-kościelne budowano wyłącznie z ofiar wiernych, bez żadnych dotacji i subwencji ze strony państwa.

Wdzięczność
budowniczym
kościół

Synod wyraża w sposób uroczysty podziękowanie i uznanie tak dla duszpasterzy, jak i wiernych świeckich, którzy nie szczędząc ofiar duchowych i materialnych oraz własnej pracy angażowali się w ciągu minionych lat i nadal to czynią przy wznoszeniu kościołów, kaplic i innych obiektów kościelnych. Ich wysiłki zasługują na najwyższy szacunek obecnych i przyszłych pokoleń.

879. Nadal istnieje potrzeba budowania nowych kościołów, są jeszcze bowiem osiedla, które od dawna potrzebują świątyni, a dotąd z różnych powodów ich nie mają. Tak jest szczególnie w Poznaniu na osiedlach: Dębina („Klin Dębiecki”), Polanka oraz w Naramowicach. Prowadzone są usilne starania, by ostatecznie rozwiązać ten problem. W ostatnich latach zapotrzebowanie na nowe kościoły zwiększa się w związku z dalszą rozbudową Poznania. Dotyczy to szczególnie obrzeży Poznania (Poznań – Nowe Miasto, Suchy Las – Osiedle Grzybowe, Kiekrz, Dąbrówka – Palędzie, Kamionki, Plewiska, Daszewice i Bolechowo, Luboń i Czapury). Podobnie jest w rejonie Swarzędza, Czerwonaka, w Śremie, Kościanie i Szamotułach. Osobnym zagadnieniem jest potrzeba kościoła akademickiego w nowym kampusie uniwersyteckim Poznań Morasko.

Aktualne potrzeby

Po przemianach społeczno-politycznych w Polsce w 1989 roku uległy zmianie przepisy prawne odnoszące się do budownictwa kościelnego. Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską podpisany 28 lipca 1993 roku stwierdza: „Kościół ma prawo do budowy, rozbudowy i konserwacji obiektów sakralnych i kościelnych oraz cmentarzy – zgodnie z prawem polskim. O potrzebie budowy świątyni i o założeniu cmentarza decyduje biskup diecezjalny lub inny właściwy ordynariusz” (art. 24). W sposób bardziej szczegółowy sprawy te omawia ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej.

Remonty
i modernizacje

880. Aktualnie w Archidiecezji Poznańskiej trwa budowa 12 kościołów, w tym dwóch, które stanowią własność zgromadzeń zakonnych, ale będą pełniły funkcję poznańskich kościołów parafialnych (kościół Księży Chrystusowców na os. Różany Potok i kościół Misjonarzy Świętej Rodziny przy ul. Małoszyńskiej).

Równoległe prowadzi się prace remontowe i restauracyjne w świątyniach już istniejących. Wielu kościołom przywrócono pierwotne piękno. Po Soborze Watykańskim II wszystkie kościoły dostosowano do nowych wymogów liturgicznych. Na początku stawiano zwykle ołtarze „soborowe” tymczasowe, z drewna – zastępując je z czasem ołtarzami właściwymi, trwałymi, z czym wiązała się zazwyczaj przebudowa prezbiterium. Obecnie dużo uwagi poświęca się również konserwacji ołtarzy, figur i obrazów. Ogólnie można stwierdzić, że domy Boże w Archidiecezji Poznańskiej są zadbane i otoczone należytą troską zarówno kapłanów, jak i wiernych świeckich.

Spośród zabytkowych świątyń specjalną troską objęte są kościoły drewniane, których w Archidiecezji Poznańskiej jest około 60. Większość z nich znajduje się w parafiach wiejskich, często o niezbyt dużej liczbie mieszkańców. Kościoły te wymagają zabezpieczenia przed pożarem. Dowodem troski Archidiecezji Poznańskiej o kościoły drewniane jest wyposażenie wszystkich tego rodzaju świątyń w aparaturę sygnalizującą ewentualny pożar oraz w aparaturę przeciwwłamaniową.

Z mandatu Arcybiskupa Poznańskiego zarówno nad budową nowych kościołów, jak i nad pracami remontowymi dawnych świątyń czuwa Archidiecezjalna Komisja Budowlano-Konserwatorska. Obowiązkiem Komisji jest opiniowanie projektów nowych kościołów i innych budynków kościelnych oraz projektów dotyczących prac remontowych i konserwatorskich przy kościołach. Służy ona także pomocą kapłanom podejmującym takie prace.

Prace remontowe i konserwatorskie przy świątyniach zabytkowych wymagają ponadto zgody Państwowej Służby Ochrony Zabytków. Sprawy te reguluje ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Jeżeli kościół ma wyjątkową wartość zabytkową, parafia może uzyskać pomoc finansową na podejmowane prace z funduszy państwowych i samorządowych. Pomoc taka jest szczególnie ważna dla małych parafii. W ostatnim czasie pojawiła się także możliwość korzystania z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej przeznaczonych na ochronę dziedzictwa narodowego.

Stan kościoła parafialnego i wszystkich budynków kościelnych jest przedmiotem zainteresowania przy okazji wizytacji kanonicznej. Dekrety powizytacyjne zawierają między innymi wskazania dotyczące prac, które należy podjąć w tych budynkach.

Problemy związane z utrzymaniem w należytym stanie mienia kościelnego podejmowane są również w ramach konferencji z udziałem kapłanów. Raz w roku omawia się je także z członkami Parafialnych Rad Ekonomicznych w kilku rejonach, na spotkaniach o charakterze formacyjno-instruktażowym.

NAUCZANIE KOŚCIOŁA

881. Chrystus przez swoją śmierć i zmartwychwstanie stał się prawdziwą i doskonałą świątynią Nowego Przymierza i zgromadził swój lud. Ten lud święty, zebrany w imię Ojca, Syna i Ducha Świętego, jest Kościołem, czyli świątynią Boga, zbudowaną z żywych kamieni, gdzie Ojciec doznaje czci w Duchu i prawdzie. Słusznie więc od dawna nazywa się „kościółem” także budynek, w którym zbiera się wspólnota chrześcijańska, aby słuchać Słowa Bożego, razem się modlić, „[...] przystępować do sakramentów świętych oraz sprawować Eucharystię. Jako widzialna budowla, dom ten jest szczególnym znakiem Kościoła pielgrzymującego na ziemi i obrazem Kościoła przebywającego w niebie” (OPK 4).

Zasady projektowania i budowania kościołów określają dokumenty Soboru Watykańskiego II, zwłaszcza Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium* (KL). Podają je także instrukcje Stolicy Apostolskiej (pisma Papieskiej Komisji ds. Kościelnych Dóbr Kultury z 2002 i 2004 roku). Szczegółowe wskazania w tym zakresie przekazuje nowe *Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego* (OWMR). Zawierają je

Świątynia
domem Bożym

także wydane przez Konferencję Episkopatu Polski *Normy postępowania w sprawach sztuki kościelnej* z 25 stycznia 1973 roku. Dokumenty te dotyczą dawnej sztuki kościelnej, która służy Kościołowi w jego misji ewangelizacyjnej. Zawierają m.in. polecenie zachowania pamięci o przeszłości i strzeżenia dziedzictwa kulturowego Kościoła oraz zachętę do wspierania współczesnej twórczości, świadczącej o wierze i obecności Kościoła we współczesnej kulturze.

Świątynia ma się wyróżniać spośród innych budynków jako widzialny znak obecności Boga wśród ludzi. Dlatego jej plan i bryła ma różnić się od architektury mieszkalnej i użytkowej (por. Konferencja Episkopatu Polski, *Normy postępowania w sprawach sztuki kościelnej*, 3). Ma też być miejscem, w którym społeczność wiernych gromadzi się na słuchanie Słowa Bożego i celebrację sakramentów, dlatego plan budynku ma wyrażać hierarchiczną strukturę zgromadzenia, zróżnicowanie funkcji, a równocześnie ma budować wewnętrzną i organiczną jedność wiernych (por. OWMR 294). Ma wreszcie ułatwiać wykonywanie czynności liturgicznych oraz zachęcać wiernych do czynnego uczestnictwa (por. KL 124; OWMR 288).

Tytuły kościołów **882.** Każdy kościół powinien mieć tytuł. Może nim być: Przenajświętsza Trójca, Pan nasz, Jezus Chrystus (pod wezwaniem tajemnicy z Jego życia lub imienia już wprowadzonego do liturgii świętej), Duch Święty, Najświętsza Maryja Panna (pod jakimś wezwaniem już przyjętym w liturgii świętej), Święci Aniołowie, święty wpisany w Martyrologium Rzymskim lub umieszczony w prawnie zatwierdzonym Dodatku. Nie może być nim błogosławiony bez specjalnego indultu Stolicy Apostolskiej. Kościół powinien mieć tylko jednego patrona, z wyjątkiem tych świętych, którzy razem są wymieniani w kalendarzu (por. OPK).

Ukształtowanie wnętrza **883.** W wystroju kościoła istotną zasadę stanowi dążenie raczej do szlachetnej prostoty aniżeli do przepychu. Elementy zdobnicze powinny cechować się prawdziwymi walorami artystycznymi. Poza tym, że mają one służyć pouczeniu wiernych, winny także odpowiadać godności świętego miejsca (por. OWMR 292). Natura i piękno miejsca oraz urządzenie wnętrza winny sprzyjać pobożności i ukazywać świętość sprawowanych misterii (por. OWMR 294).

Naczelną zasadą, o którą należy oprzeć przestrzenne kształtowanie nowej świątyni, winno być uczestnictwo wiernych w Eucharystii według obowiązujących przepisów liturgicznych. Urządzenie wnętrza kościoła powinno odpowiadać potrzebom naszych czasów i uwzględ-

niać zasady, jakie stosuje się obecnie w miejscach odbywania zgromadzeń (ławki, ogrzewanie itp.; por. OWMR 293).

Wyodrębnione podwyższeniem lub wystrojem prezbiterium ma być wystarczająco obszerne dla swobodnego sprawowania Eucharystii. W prezbiterium należy wyodrębnić wyraźnie: miejsce Ofiary eucharystycznej, miejsce Liturgii Słowa i miejsce przewodniczenia.

Miejscem Ofiary eucharystycznej jest jeden ołtarz, tak ustawiony, aby stanowił centrum, ku któremu spontanicznie zwraca się uwaga całego zgromadzenia. Ołtarz powinien być stały, to znaczy tak złączony z posadzką, by nie mógł być przesuwany. Mensa ołtarza powinna być z naturalnego kamienia, a jej podstawa może być wykonana z dowolnego, ale godnego, szlachetnego i trwałego materiału. Przepisy przewidują także możliwość używania ołtarza przenośnego, lecz tylko na czas przejściowy. Należy zachować zwyczaj składania pod poświęconym ołtarzem relikwii świętych (por. OWMR 298–303).

Ambona – stałe miejsce głoszenia słowa – ma skupiać spontanicznie uwagę wiernych. Winna być umieszczona w miejscu dobrze widocznym. Nie powinna przypominać przenośnego pulpitu (por. OWMR 309).

Miejsce przewodniczenia ma unaocznic rolę kapłana-celebransa kierującego modlitwą i przewodniczącego liturgicznemu zgromadzeniu. Winno znajdować się najlepiej u szczytu prezbiterium i być zwrócone w stronę ludu, chyba że struktura świątyni lub inne okoliczności to uniemożliwiają. Nie powinno przypominać tronu. Obok należy przewidzieć miejsca dla koncelebrujących kapłanów, dla diakonów, lektorów, ministrantów (por. OWMR 310).

Projektując kościół należy przewidzieć godne miejsce przechowywania Najświętszego Sakramentu – w tabernakulum umieszczonym w części kościoła odpowiednio przyozdobionej i sprzyjającej modlitwie. Tabernakulum ma być jedno, nieruchome, mocne, nieprzezroczyste, bezpiecznie zamykane. Może być umieszczone w prezbiterium lub w odrębnej kaplicy, łatwo dostępnej z nawy kościoła (por. OWMR 314–317; Arcybiskup Poznański, *Instrukcja dotycząca zabezpieczenia obiektów sakralnych przed włamaniem i kradzieżą, a zwłaszcza ochrony Najświętszego Sakramentu przed profanacją* z 9 sierpnia 2004 roku, 1).

Chrzest św. jest sakramentem włączenia do Ludu Bożego, dlatego w nowo budowanym kościele parafialnym należy przewidzieć godne miejsce dla chrzcielnicy – w prezbiterium albo w osobnej kaplicy, wystarczająco obszernej, lub inne miejsce w kościele, takie aby chrzest

św. mógł być udzielany z uczestnictwem wielu osób i na widoku wiernych (por. OCD 10 i19; OCWD 19, 25 i 26).

W kościele należy także przewidzieć odpowiednie miejsce do sprawowania sakramentu pojednania (por. OWMR 312).

Nie można też zapomnieć o miejscu dla zespołu śpiewaczego oraz dla organów (por. OWMR 313).

Obrazy i figury **884.** Umieszczanie w świątyniach wizerunków Chrystusa i Matki Bożej, a także świętych Pańskich jest nie tylko zgodne ze starą tradycją Kościoła, ale też chwalebne. Należy jednak zadbać o to, aby nadmierna liczba obrazów nie odwracała uwagi od liturgicznej celebracji. Nie należy umieszczać kilku wizerunków tej samej osoby (por. KL 125). „Nie należy „[...] dopuszczać do kościoła i innych miejsc świętych takich dzieł sztuki, które nie licują z wiarą, obyczajami i chrześcijańską pobożnością [...]” (KL 124).

Należy zabiegać o to, aby dzieła sztuki sakralnej umieszczane w kościołach były znakami i symbolami najwyższych spraw (por. KL 2, 7). Taką rolę mogą spełniać tylko dzieła sztuki wysokiej klasy. „Aby głosić orędzie, które powierzył mu Chrystus, Kościół potrzebuje sztuki. Musi bowiem sprawiać, aby rzeczywistość duchowa, niewidzialna, Boża, stawała się postrzegalna, a nawet w miarę możliwości pociągająca. Musi zatem wyrażać w zrozumiałych formach to, co samo w sobie jest niewyrażalne. Otóż sztuka odznacza się sobie tylko właściwą zdolnością ujmowania wybranego aspektu tego orędzia, przekładania go na język barw, kształtów i dźwięków, które wspomagają intuicję człowieka patrzącego [...]. Sam Chrystus często posługiwał się obrazami w swoim przepowiadaniu, co było w pełni zgodne z logiką Wcieleń, w którym On sam zechciał się stać ikoną niewidzialnego Boga” (LA 12). Dzięki sztuce sakralnej tworzonej przez prawdziwych artystów „ujawnia się lepiej znajomość Boga, a głoszenie Ewangelii staje się dla umysłów ludzi zrozumialsze” (KK 62).

Sztuka sakralna **885.** Kościół żadnego stylu w sztuce i architekturze nie uważał za swój własny. Także sztuka naszej epoki może się rozwijać w Kościele, byleby z należną czcią i szacunkiem służyła świątyniom i obrzędowi świętemu (por. KL 7). Sztuka sakralna jest prawdziwa i piękna, gdy przez formę odpowiada swojemu właściwemu powołaniu, jakim jest ukazanie i uwielbienie transcendentnej tajemnicy Boga, niewidzialnego, najwyższego Pięknego, Prawdy i Miłości, objawionych w Chrystusie. Prawdziwa sztuka sakralna skłania człowieka do adoracji, modlitwy i miło-

wania Boga Stwórcy i Zbawiciela, Świętego i Uświęcającego. Podobnie jak każde inne działanie ludzkie, sztuka nie ma sama w sobie absolutnego celu, lecz jest podporządkowana ostatecznemu celowi człowieka i przezeń uszlachetniana (por. KKK 2501n).

ZADANIA

886. Decyzję o budowie nowego kościoła podejmuje Arcybiskup Poznański, który – zgodnie z obowiązującym prawem – występuje w tej sprawie do kompetentnych władz administracyjnych. Decyzja o budowie

887. Działka przeznaczona pod budowę kościoła powinna być wystarczająco obszerna, aby swobodnie mogła pomieścić nie tylko sam kościół, ale także budynki pomocnicze (katechetyczne, duszpasterskie, biurowe, mieszkalne, gospodarcze). Nadto winna być wyposażona w niezbędne uzbrojenie wodno-kanalizacyjne i energetyczne. Ważną rzeczą jest zabezpieczenie odpowiedniego miejsca pod parking. Teren pod kościół

888. Prace projektowe związane z budową nowego kościoła powinny być poprzedzone analizą socjologiczno-religijną parafii, potrzeb duszpasterskich, sytuacji ekonomicznej oraz obejmować kompleksowe i perspektywiczne opracowanie całego zespołu zabudowań kościelnych. Ich rodzaj i wielkość należy przewidzieć w opracowanym dla danego przypadku programie użytkowym, który wymaga aprobaty Kurii Metropolitalnej. Prace projektowe

Powstający w oparciu o zatwierdzony program użytkowy projekt koncepcyjny winien być owocem pracy projektantów, władz kościelnych oraz przyszłej wspólnoty parafialnej. Powinien nawiązywać do wielowiekowych doświadczeń Kościoła w dziedzinie architektury sakralnej, wzbogaconych o nowe elementy współczesnych osiągnięć w dziedzinie estetyki i techniki budowlanej.

Przygotowany projekt koncepcyjny kościoła, po zatwierdzeniu przez Arcybiskupa Poznańskiego, stanowi podstawę do opracowania projektu budowlanego, technicznego i rysunków szczegółowych, które wymagają zatwierdzenia podobnie jak wystrój prezbiterium.

Kapłan, któremu zlecono kierowanie budową, zobowiązany jest do przestrzegania przepisów obowiązujących w polskim prawie budowlanym.

- Poświęcenie obiektu sakralnego **889.** Po zakończeniu budowy obiekt sakralny wymaga poświęcenia lub przynajmniej pobłogosławienia, z zachowaniem przepisów liturgicznych. Należy również sporządzić dokument stwierdzający dokonanie poświęcenia lub pobłogosławienia obiektu. Jeden egzemplarz dokumentu należy przechować w archiwum parafii, drugi w archiwum Kurii. Należy też doprowadzić do odbioru budynku kościoła przez kompetentne władze budowlane.
- Troska o porządek **890.** Kościoły i kaplice winny być utrzymane w należytej czystości (por. KPK, kan. 1220 § 1). Nie należy w nich umieszczać żadnych zbędnych sprzętów. Przedmioty służące do oświetlenia kultu (jak chorągwie, feretrony, baldachim) winny być przechowywane w oddzielnym pomieszczeniu.
W zakrystii, która winna być urządzona estetycznie, należy przechowywać przedmioty niezbędne do sprawowania liturgii. Trzeba również dbać o stan argenterii sakralnej, czystość szat liturgicznych oraz bielizny kielichowej. Oddzielna szafa powinna służyć do przechowywania szat ministranckich.
- Ochrona zabytków **891.** Żadne zabytki, nawet wycofane z kultu, nie mogą być zabierane do prywatnego użytku, sprzedawane ani darowane. Mogą natomiast, a nawet powinny być zdeponowane w Muzeum Archidiecezjalnym, gdzie są właściwe warunki do przechowywania i zabezpieczenia przed zniszczeniem (por. Konferencja Episkopatu Polski, *Normy postępowania w sprawach sztuki kościelnej*, 25 stycznia 1973 r.; Arcybiskup Poznański, *Instrukcja dotycząca zabezpieczenia obiektów sakralnych przed włamaniem i kradzieżą, a zwłaszcza ochronienia Najświętszego Sakramentu przed profanacją* z 9 sierpnia 2004 roku, 2).
Obiekty sztuki i przedmioty kultu będące w gestii Kościoła muszą być zabezpieczone przed kradzieżą i zniszczeniem przez odpowiednie zamknięcie pomieszczeń, w których się znajdują, a także przez system alarmowy (por. tamże, 2).
Jednym ze sposobów ochrony zabytków jest ich inwentaryzacja, która winna zawierać szczegółowy opis i dokumentację fotograficzną obiektu. Dokumentację przechowuje się w biurze parafialnym, a jej kopię należy przekazać do archiwum Kurii Metropolitalnej (por. Konferencja Episkopatu Polski, *Normy postępowania w sprawach sztuki kościelnej*, z 25 stycznia 1973 roku, 5 i 6; pisma Papieskiej Komisji ds. Kościelnych Dóbr Kultury z 2002 i 2004 roku).

Rządca kościoła odchodzący z zajmowanego stanowiska przekazuje następcy wszystkie obiekty sztuki, zabytkowe przedmioty wraz z ich dokumentacją inwentaryzacyjną. Z aktu tego sporządza się protokół, który należy przechować w biurze parafialnym, a jego kopię przekazać do akt Kurii Metropolitalnej.

Zaginięcie zabytku, obiektu sztuki lub przedmiotu wyposażenia kościoła należy zgłosić natychmiast Kurii Metropolitalnej, a także policji. W przypadku zaginięcia obiektu figurującego w ewidencji Państwowej Służby Ochrony Zabytków, należy fakt ten zgłosić również Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków (por. Konferencja Episkopatu Polski, *Normy postępowania w sprawach sztuki kościelnej* z 25 stycznia 1973 roku, 9).

Wiele dzieł sztuki będących własnością Kościoła wymaga pilnych zabiegów konserwatorskich. Na podjęcie wszelkich prac konserwatorskich musi wyrazić zgodę Kuria Metropolitalna i Wojewódzki Konserwator Zabytków. Bez wyraźnej (na piśmie) zgody tych urzędów, które zatwierdzają wykonawcę i program zamierzonych prac, nie należy podejmować działań przy obiekcie zabytkowym. Wykonawcą prac konserwatorskich może być jedynie uprawniony specjalista, a cały proces konserwacji powinien być szczegółowo udokumentowany (por. tamże, 2). Z toku postępowania konserwatorskiego sporządza się protokół z dokumentacją technologiczną i fotograficzną, którego jeden egzemplarz zostaje w archiwum parafii, a drugi składa się w Kurii Metropolitalnej.

Tak samo postępuje się w przypadku napraw, rekonstrukcji i przeróbek budowli zabytkowych oraz konserwacji dekoracji rzeźbiarskiej i malarskiej wewnątrz kościelnych (por. tamże, 11).

Należy dbać również o przydrożne krzyże, figury i kapliczki. Właściwie utrzymane stanowią widomy znak pobożności parafian i gorliwości duszpasterzy. W parafii powinna też znajdować się ich pełna dokumentacja.

892. Program studiów dla seminarzystów winien obejmować również edukację w dziedzinie historii sztuki (zwłaszcza kościelnej), ochrony i konserwacji zabytków, a także zasady budownictwa kościelnego.

Umieszczenie zagadnień z dziedziny ochrony i konserwacji zabytków w programie egzaminów proboszczowskich powinno uświadamiać kandydatom na urząd proboszcza wagę obowiązujących w tej dziedzinie norm.

Kształcenie
alumnów i kapłanów

Duszpasterstwo
środowisk twórczych

893. Zadaniem duszpasterstwa środowisk twórczych jest przybliżanie artystom spojrzenia Kościoła na sztukę sakralną.

36. CMEN TARZE

AKTUALNA SYTUACJA

Rodzaje cmentarzy
i miejsca pochówku

894. Na terenie Archidiecezji Poznańskiej znajdują się zarówno cmentarze należące do parafii rzymskokatolickich, jak i cmentarze komunalne – szczególnie w większych miastach. Spotkać można także niewielkie cmentarze zakonne, jak np. cmentarz Ojców Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej w Obrze, Sióstr Urszulanek Serca Jezusa Konającego w Pniewach czy Sióstr Urszulanek Unii Rzymskiej w Pokrzywnie.

Na cmentarzach położonych na terenie Archidiecezji Poznańskiej można napotkać groby żołnierzy poległych podczas ostatnich wojen, powstańców wielkopolskich, jak również mogiły zbiorowe lub indywidualne ofiar eksterminacji hitlerowskiej oraz stalinowskiej, a także innych form przemocy. Znajdują się również kwatery dziecięce, kwatery zmarłych na skutek epidemii oraz groby innowierców.

Na terenie Archidiecezji Poznańskiej istnieją kaplice poświęcone świętym lub błogosławionym, w których znajdują się sarkofagi z ich doczesnymi szczątkami: św. Urszuli Ledóchowskiej w Pniewach, bł. Sancji Szymkowiak w kościele pw. św. Rocha w Poznaniu oraz bł. Edmunda Bojanowskiego w Luboniu. W katedrze poznańskiej znajdują się groby pierwszych władców Polski, a jej podziemia kryją trumny i sarkofagi z doczesnymi szczątkami biskupów poznańskich. Również w podziemiach innych kościołów i kaplic lub wokół nich znajdują się groby osób zasłużonych dla kraju lub społeczności lokalnej (np. krypta zasłużonych na Wzgórzu św. Wojciecha w Poznaniu).

Cmentarze
parafialne

895. W Archidiecezji Poznańskiej 296 parafii posiada własny cmentarz parafialny. Większość z nich jest aktualnie otwarta dla pochówków, jednak są również takie, które są już zamknięte. Niektóre z nich, ze względu na swą bogatą historię, mają wartość zabytkową. Zwykle ma to wpływ na sposób ich wykorzystania.

Parafie Archidiecezji Poznańskiej posiadające własny cmentarz zasadniczo dbają o ich wygląd i właściwą infrastrukturę. Wygląd

cmentarzy i grobów świadczy o stopniu zainteresowania nimi osób żyjących. Czasami spotyka się groby zaniedbane. Spoczywają w nich doczesne szczątki osób, o których rodzina już nie pamięta lub których krewni i bliscy wymarli. Zdarzają się, niestety, przypadki profanacji grobów, niszczenia lub oszpecania nagrobków, kradzieży ozdób i kwiatów oraz wyposażenia cmentarnego.

W ostatnich latach powstało wiele kaplic cmentarnych i kostnic wyposażonych w agregaty chłodnicze. W znacznym stopniu przyczyniło się to do bezpiecznego dla otoczenia przechowywania zwłok. Poza tym zasadniczo zrezygnowano z prowadzenia konduktów pogrzebowych ulicami z kościołów na cmentarze, co w związku z nasilającym się ruchem drogowym wiązało się z narażaniem uczestników uroczystości pogrzebowych na niebezpieczeństwo wypadków.

Za właściwy zarząd cmentarzem parafialnym odpowiedzialny jest proboszcz parafii, do której cmentarz należy. Jest on również odpowiedzialny za przebieg ceremonii pogrzebowych.

896. Na cmentarzach komunalnych posługę duszpasterską związaną z prowadzeniem ceremonii pogrzebowych osób należących do Kościoła katolickiego pełnią kapelani cmentarni. W Poznaniu funkcję tę zasadniczo spełniają kapłani z tzw. parafii dyżurnych, wyznaczonych przez Kurię Metropolitalną na czas określony, bądź duszpasterze parafii zamieszkania osoby zmarłej.

Posługa
duszpasterska
na cmentarzach
komunalnych

W uroczystość Wszystkich Świętych, w Dzień Zaduszny, w czasie wizytacji kanonicznych, a w niektórych parafiach także z okazji odpustu parafialnego, duszpasterze organizują na cmentarzach nabożeństwa za zmarłych.

NAUCZANIE KOŚCIOŁA

897. Kościół pamiętając o tym, że sam Chrystus trzy dni spoczywał w grobie, że „śmierć wprowadza do nowego życia” (KKK 1680) oraz wierząc w „ciała zmartwychwstanie” (*Symbol Apostolski*), a także pragnąc „oddać cześć ciałom zmarłych, które były świątynią Ducha Świętego” (OPg 3), przywiązuje wielką wagę do miejsc, gdzie zmarli będą oczekiwać, aż Chrystus „uwolni ich z więzów śmierci i przyjmie do społeczności zbawionych” (Mszał Rzymski, Msza za zmarłych). Przejawia się to między innymi w zaliczaniu cmentarzy do miejsc świętych i w stosownej opiece nad nimi. Cmentarze powinny być świadectwem

Cmentarze
świadectwem wiary

chrześcijańskiej wiary w zmartwychwstanie (por. Konferencja Episkopatu Polski, *Instrukcja liturgiczno-duszpasterska o pogrzebie i modlitwach za zmarłych* z 5 maja 1978 roku).

Wyrazem szacunku, z jakim Kościół odnosi się do całego człowieka, jest także troska o godne miejsce pogrzebania dla ludzkiego ciała. Prawo kanoniczne podkreśla, iż gdzie to tylko możliwe, Kościół powinien mieć własne cmentarze albo przynajmniej kwatery na cmentarzach świeckich przeznaczone dla swoich wiernych. Cmentarze lub przynajmniej poszczególne groby winny być pobłogosławione (por. KPK, kan. 1240–1241). Nie należy grzebać zmarłych w świątyniach, chyba że chodzi o Biskupa Rzymskiego, kardynałów lub biskupów diecezjalnych, którzy powinni być pochowani we własnych kościołach (por. KPK, kan. 1042).

Instrukcja Konferencji Episkopatu Polski zwraca także uwagę na konieczność troski o groby zaniedbane, szczególnie w okresie przed dniem Wspomnienia Wszystkich Wiernych Zmarłych. Wskazuje również proboszczów jako tych, którzy przede wszystkim winni zadbać o groby kapłanów.

ZADANIA

898. Wskazane jest, aby proboszczowie parafii, które nie mają cmentarzy, starali się, na miarę możliwości, o ich założenie. Istniejące cmentarze parafialne winny być urządzone i zarządzane zgodnie z prawem Kościoła powszechnego i partykularnego oraz według norm zawartych w obowiązujących ustawach państwowych. Szczegółowe przepisy prawa partykularnego odnoszące się do tego zagadnienia zawarte są w tomie drugim (prawnym) dokumentów synodalnych.